

Univerzita Palackého v Olomouci

Filozofická fakulta

Katedra historie

Proces výstavby nové budovy brušperské školy v období let 1945-
1953

Karolina Kafková

Bakalářská diplomová práce

Prohlášení

Prohlašuji tímto, že jsem práci vypracovala samostatně a v seznamu zdrojů uvedla veškeré použité prameny a literaturu.

V Brušperku dne 19. 8. 2019

Obsah

1	Úvod	4
2	Architekti stojící za projektem	7
2.1	Výběr architektů	9
3	Získávání financí na výstavbu školy	11
4	Důvody vedoucí k postavení nové budovy školy v Brušperku	15
5	Situace ve školství ostravského kraje	18
6	Projevy solidarity	19
7	Průběh stavby školy	20
7.1	Stavební povinnost občanů	23
7.2	Dokončení stavebních činností a otevření vysoké školy	25
8	Stěhování do nové školy	28
9	Potíže, které stavbu provázely	30
10	Plány školní budovy	31
11	Ideální škola daného období	32
12	Vnitřní rozvržení budovy	34
13	Detaily použitých pracovních procesů	36
14	Okolí školy	39
14.1	Plány na úpravu okolí školy	39
14.2	Průběh prací na okolí školy a jejich výsledky	41
15	Reakce, které školní budova vyvolala	41
16	Neuskutečněné požadavky	43
17	Závěr	45
18	Seznam použitých pramenů a literatury	48
18.1	Archivní prameny	48
18.1.1	Státní okresní archiv Frýdek-Místek	48
18.1.2	Archiv Vysoké školy báňské	48
18.2	Literatura a publikované prameny	48
19	Abstrakt	49
20	Abstract	49
21	Obrazová příloha	50

1 Úvod

Téma své bakalářské jsem si vybrala z regionální historie, konkrétně z dějin místa, kde jsem se narodila a stále je mým domovem. Počátky města Brušperk sahají do 60. let 13. století, tedy do okamžiku jeho založení biskupem Brunem¹. Jak už napovídá název mé práce, zaměřím se na dějiny brušperského školství, konkrétně na proces výstavby nové školní budovy. Původně jsem si chtěla jen stanovit určitý časový rámec, třeba patnácti let, a během něj se dívat na školu ze všech možných aspektů, tedy popsat vše od položení základního kamene, přes zařízení školní jídelny až po způsoby trestání žáků. Záhy jsem ale toto rozhodnutí přehodnotila, protože by tak vznikla až příliš materiálově obsáhlá a hlavně nekonzistentní práce.

Nejdříve chci zjistit, jaké důvody vedly k realizaci stavby školy zrovna v tomto období, na to naváží popisem jejího průběhu, nevýjmaje potíže, které se během něj vyskytly a nakonec jak její návrh vytvořený krátce po skončení druhé světové války a jeho zhmotnění dokončené roku 1951 odolaly testu času. Spíše než detailní rozbor jednotlivých konstrukčních řešení a vlastností použitého materiálu mě budou zajímat dějiny každodennosti. Shodla se na návrhu stavby odborná i laická veřejnost? Pokud tedy vůbec nějaká diskuze tohoto typu proběhla. Bylo nutné provést na prvotním projektu změny? Na stavbě školy odpracovali brušperští občané zdarma desetitisíce hodin. Jednalo se opravdu o ryze dobrovolně provozovanou aktivitu pro blaho místních dětí, nebo zdejší občané na stavební brigády prostě nastoupit museli?

Stavba školy se uskutečnila léta před akcí Z, i v současnosti notně zmiňovanou nejen v médiích. Časově je ji bližší Akci budujeme Slezsko. Opravdu v této době vládla mezi lidmi tak silná touha solidárně někomu pomoci? Když situace rozhodně nevypadala růžově, stále fungoval přidělový systém, mnohdy vládl nedostatek potravin a výrobků na uspokojení základních životních potřeb. Přesto lidé v Brušperku pořádali jednu sbírku za druhou na financování výstavby škol. Cílem této práce je pak pomoci k hlubšímu poznání nejen stavby, ale jejím prostřednictvím také tehdejší společnosti. Strukturálně práci rozdělím na několik velkých celků, ve kterých se budu kromě výše jmenovaného věnovat problematice architektů stojícími za projektem, získávání potřebných financí na stavbu, a pak jejím průběhem až po

---

¹ JURÁK, Petr: *Brušperk. Nahlédnutí do historie města*. Brušperk, 2009, s. 5.

založení školního parku. Samotná stavba školy se odehrála během časového období 1947 až 1951, do roku 1953 však probíhaly ještě úpravy jejího venkovního areálu. První úvahy o potřebě nové školní budovy však probíhaly skoro bezprostředně po ukončení druhé světové války. Situace ve společnosti byla tedy v mnoha ohledech v čase pořádání první sbírky a slavnostního přestřižení pásky odlišná. Jak politické změny a přelomový únor 1948 stavbu školy postihly?

Do dnešního dne existují celkem tři zpracování dějin města Brušperk, které vyšly tiskem. Do mého časového vymezení spadají dvě, ta starší *Brušperk, město nikoliv nejmenší*² byla sepsána k jubileu 700 let existence města. Nevznikla z pera jednoho autora, ale spolupracoval na ni celý kolektiv, složený jednak z brušperských vlastivědných pracovníků, tak profesionálních historiků, především z ostravské pedagogické fakulty.³ Poslední kapitola této práce s označením *Kronika nové generace* se zabývá nejmladším obdobím dějin města a sepsali ji převážně místní činitelé, konkrétně část pojednávající o školství a kultuře zpracoval Bohuslav Petlach. Čistě problematika školství se nachází na stranách 249 až 256, věnuje se hlavně popisu stavby nové školní budovy, jejím úpravám a zmiňuje i krátkodobé umístění Vysoké školy strojní v Brušperku.

Nejnovější souhrnná publikace o minulosti města Brušperk vyšla k příležitosti uplynutí 740 let od založení města, tedy v roce 2009, pod názvem *Brušperk. Nahlédnutí do historie města*.⁴ Autor Petr Juřák mimo jiné působí jako historik Muzea Beskyd ve Frýdku-Místku. Dějiny školství ve městě jsou zde zmíněny spíše okrajově a stejně jak tomu je v celé knize, i v této kapitole převyšuje počet dobových fotografií množství textu.

Kromě výše zmíněných publikací bezprostředně se zabývajících dějinami Brušperka se zmínky o budově školy objevují i v těch o architektuře. Jako základní práci, popisující situaci architektury na území Ostravska během předválečných až poválečných let, jsem vybrala knihu Martina Strakoše *Nová Ostrava a její satelity: kapitoly z dějin architektury 30. – 50. let 20. století*.⁵ Přímou brušperské škole je zde věnován malý prostor v podkapitole *Rozpaky nad socialistickým realismem aneb hledání vzorů*, kde se na případu jejího projektanta Meduny rozebírá střetávání socialistického realismu a funkcionalismu. Celkově se tato kniha se zabývá hlavně Novou Ostravou, jak ideály, ze kterých vznikla, tak i konečným vyhotovením. Jednotlivé kapitoly se pak věnují meziválečnému Ostravsku, výstavbě nových měst, válečné architektuře, cestě k socialismu a Nové Ostravě v časovém období 1945-1950.

---

² DOKOUPIL, Lumír a kol.: *Brušperk. Město nikoliv nejmenší*. Ostrava, 1969.

³ Tamtéž, uvedeno pouze na přebalu knihy.

⁴ JUŘÁK, Petr: *Brušperk. Nahlédnutí do historie města*. Brušperk, 2009.

⁵ STRAKOŠ, Martin: *Nová Ostrava a její satelity: kapitoly z dějin architektury 30. – 50. let 20. století*. Ostrava, 2010.

Může se zdát, že množství odborné literatury, která se zabývá přímo stavbou školní budovy v Brušperku, není dostatečně velké. Naštěstí zcela naopak je tomu u primárních pramenů uložených ve Státním okresním archivu ve Frýdku-Místku. Fond s názvem Základní škola Vojtěcha Martínka Brušperk pokrývá období let 1808 až 2010, obsahuje školní kroniky, třídní výkazy, tři alba fotografií a další spisový materiál, jako celek tak poskytuje poměrně detailní náhled do života a fungování této instituce. Dále využiji fond Městský národní výbor Brušperk, který zahrnuje písemnosti týkající se všech aspektů chodu města od roku 1945, čerpat budu hlavně ze zápisů z jednání rady a pléna MNV, účetních knih, stavebních plánů a opomenout nesmím kroniku města, ve které díky pečlivosti dlouholetého místního kronikáře Karla Špačka zůstalo barvitě zachyceno místní dění. Městské a školní kroniky se sice různě tematicky překrývají, zároveň tak však nabízejí možnost srovnání úhlu pohledu různých kronikářů. Dále využiji dokumenty uložené v archivu Vysoké školy báňské, konkrétně ty z fondu Vysoké školy technické, která několik let sídlila v budově brušperské školy. Jako další pramen, přímo se týkající architektury, použiji časopis Architektura ČSR, tedy periodikum svazu československých architektů. K mé práci relevantní jsou hlavně čísla z let 1948 až 1950.

Tímto bych přehled dosavadní historiografie a pramenů věnujícím se tématu výstavby brušperské školy ukončila a přešla k otázkám, na které chci pomocí této práce najít odpovědi. Celkovým cílem pak bude předložit ucelený pohled na průběh výstavby školy na příkladu té brušperské ve sledovaném období, tedy v době těsně po skončení druhé světové války a v padesátých letech minulého století a nesklouznout k pouhému výčtu událostí a jmen. Jak vůbec fungovala výstavba škol a podobných staveb v daném období? Kdo je řídil, jak probíhaly žádosti, financování, stavební povolení, územní plán a co bylo prioritou? Doba po válce se nesla ve znamení nedostatku zdrojů napříč odvětvími, jak se tedy potřebný materiál získával? Vypisovaly se architektonické soutěže na jednotlivé budovy? Pokud ano, jakým způsobem probíhal výběr návrhů a architekta? Existovala nějaká odborná komise, nebo snad měla v rozhodování o výběru vítězného projektu slovo veřejnost? Či snad bylo vše řízeno centrálně? Měla výstavba školy nějakou spojitost s plánovaným sídlištěm v Brušperku nebo v této době žila hlavně idea výstavby Nové Ostravy a nápad s brušperským sídlištěm přišel až později? Jakou podobu měl průběh procesu od vyslovení myšlenky, že byl dobrý nápad postavit novou školní budovu až po konečnou realizaci?

Ideovou koncepci nové školní budovy v Brušperku vytvořil Vladimír Chamrád, jeho jménem pak stál za vypracováním podrobných projektových plánů a samotná stavba poté probíhala v období let 1947 až 1951. Otázkou zůstává, jestli došlo během tohoto procesu k nějakým zásadním změnám na návrhu a do jaké míry se lišily plány a skutečné výsledné

provedení. Když už budova po různých peripetiích konečně stála, a alespoň částečně sloužila svému původně zamýšlenému účelu, nastal čas na její hodnocení a zpětnou vazbu, jak od místních obyvatel, tak odborníků na slovo vzatých. Reagovali občané na vzniklou podobu školy pozitivně nebo negativně? Přišla nějaká odezva ze strany odborné veřejnosti, například ve specializovaných časopisech? Jak vůbec vypadalo zázemí školy, zahrnovalo snad z hlediska vybavení něco speciálního, co ostatní školy na srovnatelné úrovni postrádaly?

2 Architekti stojící za projektem

Již v úvodu jsem zmínila, že ideový návrh nové budovy brušperské školy vytvořil Vladimír Chamrád a dále pak projekt rozpracoval Vladimír Meduna. Kdo ale tito dva muži, kteří vtiskli škole tvář, byli vlastně zač? Poznání osobnosti autora může pomoci v chápání jeho díla, proto v této kapitole v hrubých rysech představím životní cesty obou architektů, především tedy z té profesní stránky.

Vladimír Chamrád přišel na svět 14. ledna 1903 v Brušperku, z jeho rodinného zázemí můžeme zmínit otce Augustina, který provozoval místní hostinec. Po dokončení studia na gymnáziu v Místku Vladimír krátkou dobu působil na jako učitel v Trojanovicích a Fryčovicích. Po čase se však rozhodl změnit kariérní směr a vydal se studovat do Prahy na filozofickou fakultu. Zde nesetřval, ale posléze se přesunul na brněnskou filozofickou fakultu a mimo jiné vyjel na studijní pobyt na univerzitu v Paříži. Nakonec se však opět vrátil do moravské metropole, kde se stal posluchačem fakulty architektury na Vysokém učení technickém a toto studium také úspěšně zakončil.⁶ Podle brušperského kronikáře Karla Špačka se dal Chamrád na studium architektury z toho důvodu, že se v povolání profesora necítil dostatečně svobodným⁷, jelikož nechtěl být kvůli svému stále rostoucímu spojení s komunistickou stranou závislý na státě.⁸

Počínaje rokem 1937 pracoval v ateliéru architekta Kumpošta v Brně a o čtyři léta později si už založil vlastní kancelář, kterou umístil do Místku. Krátce po vypuknutí druhé světové války došlo k jeho zatčení a následnému uvěznění v koncentračním táboře, po propuštění se však zapojení do odbojové činnosti nezřekl, jelikož se přidal k partyzánské skupině Jiskra. Ještě než utichly poslední výstřely bojů, zapojil se do politického života a když válka skončila, i ihned začal rychle postupovat vzhůru po kariérním žebříčku politika.⁹ Hned v roce 1945 došlo

---

⁶ JUŘÁK, Petr: *Brušperk. Nahlédnutí do historie města*. Brušperk 2009. s. 233.

⁷ Státní okresní archiv Frýdek-Místek, fond: Městský národní výbor Brušperk, inv. č. 15, Kronika Brušperk – 2. díl, s. 30.

⁸ Tamtéž s. 33.

⁹ Podle kronikáře Karla Špačka vedl Vladimír Chamrád tajně za války politickou organizační síť komunistické strany a díky tomuto mohl hned 4. května po osvobození organizovat veřejnou správu v Brušperku i celém okrese.

k jeho jmenování do funkce předsedy Okresního národního výboru ve Frýdku-Místku, posléze expozitury Zemského národního výboru v Ostravě. Po nějaké době se pak přesunul do Prahy, kde vykonával úlohu zástupce primátora a náměstka ministerstva výstavby. Od roku 1956 se vrátil více k profesi architekta, když zprvu zastával post ředitele Agroprojektu a následně profesora Vysokého učení technického v Brně. V Brušperku vypracoval nejen návrh na stavbu školy, ale i projekt sokolovny a několika dalších domů. Věnoval se i vytvářením urbanistických plánů pro celé obce, což můžeme vidět na příkladu Fryčovic a Hukvald. Zemřel v Brně 16. ledna 1969, krátce po svých šedesátých šestých narozeninách.¹⁰

Druhý z projektantů brušperské školy, Vladimír Meduna, se narodil v roce 1909 v Brně a v osmnácti letech pak začal studovat na stavební fakultě brněnské Vysoké školy technické. V následujícím akademickém roce se však společně s přítelem a spolužákem ze střední reálné školy Vladimírem Krondlem rozhodl přejít na fakultu architektury. Co stálo za jejich změnou studijního oboru? Sám Meduna uvádí, že první volba nevyhovovala jeho představám o životě, „*teré mohly být jedině uspokojeny studiem architektury*“, jelikož čisté zaměření jen na stavitelství dostatečně nenaplnovalo jeho touhu po umělecké tvorbě a kráse.¹¹ Po skončení druhé světové války pracovně působil na Ostravsku, kde se účastnil zakládání místní pobočky Stavoprojektu. V rámci této organizace měl počínaje rokem 1951 na starost řízení koncepce budování tamních nových socialistických měst, hlavně tzv. „*Nové Ostravy*“, ze které se postupně stala dnešní čtvrť Poruba.

Na počátku své profesní kariéry se řadil mezi příznivce funkcionalismu, po roce 1948 ale nastává v jeho vidění světa ohromná, takřka převratná změna a na základě politické objednávky přebírá „*monumentalismus sovětského urbanismu a ideologicky podmíněnou architektonickou formu socialistického realismu, tzv. sořely*“. Toto rozvinul v návrhu výstavby měst v socialistickém stylu v Ostravě a jejím okolí, které byly rozpracovávány od začátku 50. let. Na tak obsáhlém projektu samozřejmě nepracoval sám, ale společně s početnou skupinou dalších specialistů, mezi kterými nechyběli urbanisté, architekti nebo technici. Tento tým z postavení generálního projektanta řídil a z ideologického hlediska celé dílo zaštiťoval. Řadil se mezi politicky protěžované architekty, neblaze proslul kvůli zapojení v čistkách, jež

Navic mohl dosadit do samospráv většinu svých stoupenců. Následně Špaček píše: „*Už K. Havlíček Borovský řekl, že v politickém životě jsou 3 partaje občanů. První, kteří politický život vedou, druzí stojí v opozici a třetí čekají, až jak to dopadne a potom se přidají k většině, aby z veřejného života těžili, stalo se i po převratě, že se takových přívrženců třetí skupiny, polámaného charakteru, našlo se dosti, od nichž však práce pro veřejnost nelze očekávat.*“ Snaží se snad tímto citátem naznačit, že Chamrád nemá úplně čisté úmysly? SOkA Frýdek-Místek, fond: Archiv města Brušperk, inv. č. 189, Kronika Brušperk – 1. díl, s. 75.

¹⁰ JURÁK, Petr: *Brušperk. Nahlédnutí do historie města*, s. 233.

¹¹ BARTEK, František a kol *Vladimír Meduna – architekt a urbanista*. Brno 1984. nestránkováno.

probíhaly koncem 50. a počátkem 70. let na vysokých školách, předně na Vysokém učení technickém v Brně, kde vyučoval na fakultě architektury zvláštní urbanismus. V rozmezí roků 1958–1968 a 1970–1976 zde pak zastával i funkci rektora. Zemřel v Brně v roce 1990.¹²

2.1 Výběr architektů

Z jakého důvodu byl za architekta nové brušperské školy vybrán zrovna Vladimír Chamrád? V dokumentech, které mi prošly pod rukama, jsem na tuto otázku nenalezla přímou odpověď. Dospěla jsem však k názoru, že za touto volbou stálo hned několik faktorů. Jednak skutečnost, že Vladimír Chamrád patřil mezi brušperské rodáky, v publikaci vydané k 700. výročí existence Brušperka se mu dostalo umístění po bok Vojtěcha Martínka, neslavnějšího muže pocházejícího z „Lašského Betléma“ vůbec.¹³ Také působil jako výrazná místní osobnost a zásadně se podílel na formování kulturního života ve městě¹⁴, především z postu režiséra divadelních her. Za vrchol jeho činnosti v této oblasti se dá považovat představení v přírodě s názvem *Husité* od Antonína Dvořáka, ve které účinkovalo tři sta osob a uskutečnilo se se 7. srpna 1927.¹⁵ Díky těmto aktivitám ho místní lidé dobře znali a tak mohli brát jako přirozenou věc, že se zhostí tak velkého a důležitého úkolu, za jaký se dá zhotovení plánů na jejich novou školu považovat. Nesmíme totiž zapomenout, že se jednalo o úplně první budovu určenou ryze pro školní účely za celou dlouhou historii města. Nejspíše když někdo dokáže ukočírovat hru o tři sta účinkujících, dá se v něj vložit důvěra, že zvládne i jiný velký projekt. Samotní občané města ho na post architekta stavby doporučili, konkrétně tak učinil Bohuslav Petlach a nikdo, z účastníků jednání místního pléna, neměl proti tomuto návrhu námitky.¹⁶ Dále mohlo sehrát roli jeho politické působení, jelikož Vladimír Chamrád nejen svolal první schůzi brušperského národního výboru po osvobození, ale také ve spolupráci s některými předválečnými politickými stranami navrhl jeho třicet členů, mezi které sám patřil. Během tábora lidu, oslavy nově nabyté svobody, také pronesl slavnostní projev, ve kterém poděkoval jménem obyvatelstva sovětské armádě a následně požádal občany o schválení členů nově utvořeného Národního výboru.¹⁷ Z těchto okamžiků jde hezky vidět, jak se automaticky postavil do role vůdce a brušpeští občané toto jeho jednání bez námitek přijali, což by se nejspíše nedošlo, kdyby nedisponoval silnou autoritu, charizmatem a dobrou pověstí, které jistě posílilo jeho věznění v koncentračním táboře

---

¹² STRAKOŠ, Martin: *Průvodce architekturou Ostravy*. Ostrava 2009, s. 400.

¹³ DOKOUPIL, Lumír a kol.: *Brušperk. Město nikoliv nejmenší*. Ostrava 1969, s. 5.

¹⁴ JUŘÁK, Petr: *Brušperk. Nahlédnutí do historie města*, s. 233.

¹⁵ DOKOUPIL, Lumír a kol.: *Brušperk. Město nikoliv nejmenší*, s. 181.

¹⁶ Státní okresní archiv Frýdek-Místek, fond: Základní škola Vojtěcha Martínka Brušperk, inv. č. 91, typ evid. jednotky: karton, Zápisy ze schůzí pléna, 18. 1. 1946.

¹⁷ Tamtéž, 1945.

a působení v odboji. Kombinace všech výše zmíněných okolností nejspíše zapříčinila, že 21. července 1945 MNV v Brušperku ustanovilo, aby se Ing. Vladimíru Chamrádovi, architektu v Místku, zaslala písemná zpráva se žádostí na prostudování a propracování plánů na stavbu místních škol.

Nová školní budova nebyla jedinou zakázkou Vladimíra Chamráda v Brušperku, v prosinci 1946 dokončil plány na provozovnu a zároveň obytný dům pro Augustina a Jaroslava Vichrovy a asi o tři měsíce později pak na rodinný domek pro Marii Pěluhovou. I jeho jmenovec Meduna pracoval minimálně pro dva brušperské klienty, dr. Leo Kremrovi navrhl v červenci 1947 rodinný dům s ordinací a v říjnu téhož roku potom adaptaci obchodního domu Vojtěcha Nesita.¹⁸

Jak se ke způsobu zadávání zakázek na výstavbu školních objektů v tomto období stavěla odborná veřejnost? Státní pedagogický ústav v roce 1948 vydal stanovisko ve znění, že určujícími faktory pro vytvoření architektonické soutěže nejsou předpokládané náklady na stavbu, ale záleží na místě, kde je plánovaná. Pokud by se jednalo o významný prostor nebo nový a složitý úkol, doporučuje vyhlásit na projekt soutěž, jinak bylo možné jej zadat přímo. Konečné rozhodnutí pak leželo na komisi při schvalování stavebního místa.¹⁹

Příčinu výběru Vladimíra Chamráda na místo architekta už jsem snad alespoň trochu osvětlila, takže přichází na řadu položit si otázku, z jakého důvodu na projektu brušperské školy spolupracoval s Vladimírem Medunou, respektive proč jako projektanta doporučil Chamrád právě tohoto svého jmenovce. O zakázku na vytvoření projektových plánů se totiž ucházel i někdo další, konkrétně architekt Šlapeta. MNV města Brušperk však při posuzování jeho nabídky došlo k názoru, že pro usnesení v této věci je nezbytná konzultace s Vladimírem Chamrádem.²⁰ Dle mého názoru se tak stalo kvůli osobnímu poutu mezi oba Vladimíry, díky kterému mohl Medunu Chamrád MNV doporučit, možná se za něj i zaručit a jeho slovo tedy mělo značnou váhu. Seznámili se už na vysoké škole při studiu architektury, i když ani pro jednoho z nich nevedla k této profesi přímá cesta. O několik let starší Chamrád měl značný vliv nejen na Medunovu tvorbu, ale také na jeho politické smýšlení. Na univerzitě totiž vytvořil marxistický kroužek, maskovaný za skautskou organizaci, a právě zde získal Meduna znalosti a názory, které pak využil ve svém dalším, jak pracovním tak osobním životě. Záhy v Medunových očích Leonid překonal Le Corbusiera.

---

¹⁸ SOKA Frýdek-Místek, fond: Městský národní výbor Brušperk, inv. číslo 69, kart. 8.

¹⁹ Architektura ČSR 1948 s. 142.

²⁰ SOKA Frýdek-Místek, fond: Městský národní výbor Brušperk, inv. č. 91, typ evid. jednotky: karton, Zápisy ze schůzí pléna 26. 4. 1946.

Nebo to tak alespoň tvrdí ve svém příspěvku ve sborníku, vydaného k oslavě jeho 75. narozenin, kde mimo jiné popisuje, že tvrzení funkcionalismu o nepřipustnosti dekorativních prvků v architektuře je „intelektuálním předsudkem, jehož absolutizování je v rozporu s vrozeným postojem lidí.“²¹ Za ironickou můžeme považovat skutečnost, že i nejhlasitější propagátoři a zastánci socialistické architektury tehdy pracovali na stavbách ve funkcionalistickém stylu. Sám Vladimír Meduna musel vědět, že jeho jméno stojí na dosti návrzích budov přesně v tom stylu, který náhle podrobil tak příkré kritice a nejednalo se pouze o nerealizované projekty, jako např. Ústav národního zdraví.²² V roce 1951 vyšel v časopise Architektura ČSR jeho článek, ve kterém přímo tvrdí. „Kosmopolitní architektura západu je bohužel doposud v hlavách tolika našich architektů. Jest nejvyšší čas skoncovat s tímto názorem.“²³ Jenže teprve počátkem tohoto roku byla dokončena budova školy v Brušperku, na které spolupracoval s dalším komunistickým architektem, Vladimírem Chamrádem.²⁴

K zadání vypracování plánů školy konkrétní osobě došlo až v říjnu 1946, když byla z popudu předsedy ZNV Ing. Chamráda svolána schůzka přípravného výboru pro stavbu škol, které se kromě členů dané komise účastnili i pánové Chamrád a Meduna. K rozhodnutí o výběru projektanta muselo dojít okamžitě, z důvodu zajištění vyjednaných příspěvků od ZNV na stavbu školy. Hodnota této dotace se měla pohybovat kolem osmi milionů, pro její přidělení bylo nutné ZNV a dalším úřadům zaslat tužkou vypracovaný náčrtek. Členové MNV se tak museli s konečnou platností rozhodnout, komu tvorba plánů připadne, protože projekty škol prováděla i výše zmíněná kancelář bratří Šlapetů v Moravské Ostravě. V nestálém k hlasování se však všichni přítomní členové vyslovili pro zadání zakázky Vladimíru Medunovi.²⁵ Později získal i doporučení rady MNV, aby byl pověřen dozorem nad stavbou, protože „sám projevil zájem, aby byla stavba dokonalá.“²⁶

3 Získávání financí na výstavbu školy

Vladimír Chamrád při svém projevu v Brušperku dne 14. ledna 1948 prohlásil: „Stavíme v Brušperku školu, která nebude obec nic stát. Na udržování dostanou ze subvence, pro úrok a úmor jsou také zajištěny subvence.“ Tato řeč měla obyvatele města jasně přesvědčit, aby se

---

²¹ BARTEK, František a kol.: *Vladimír Meduna – architekt a urbanista*. Brno, 1984, nestránkováno.

²² STRAKOŠ, Martin: *Nová Ostrava a její satelity: kapitoly z dějin architektury 30.–50. let 20. století*, s. 140.

²³ MEDUNA, Vladimír: *Nová Ostrava*. Architektura ČSR, 10, 1951, s. 263.

²⁴ STRAKOŠ, Martin: *Nová Ostrava a její satelity: kapitoly z dějin architektury 30.–50. let 20. století*, s. 140.

²⁵ SOKA Frýdek-Místek, fond: Městský národní výbor Brušperk, inv. č. 91, typ evid. jednotky: karton, Zápisy ze schůzí pléna, 17. 10. 1946.

²⁶ SOKA Frýdek-Místek, fond: Městský národní výbor Brušperk, inv. č. 92, č. evid. jednotky: 24, Zápisy ze schůzí rady. 15. 3. 1947.

kladně stavěli k realizaci projektu sídliště Vítkovických železáren ve městě²⁷, ale o pravdivé tvrzení se rozhodně nejednalo. Finanční prostředky na uskutečnění výstavby nové školy město totiž shromažďovalo všemožnými způsoby, od klasických sbírek, přes dary jednotlivých občanů až po půjčky. Někteří brušperáci také přicházeli s poměrně neortodoxními návrhy, jak zajistit dostatečný obnos peněz. V této kapitole se budu touto tematikou zaobírat hlouběji, na množství příkladů ukáží, jak probíhalo získávání financí v tomto období a jestli došlo k nějakým proměnám v důsledku proměny režimu po „vítězném“ únoru roku 1948.

Už v roce 1945 se začaly vést debaty na téma, jak získat peněžní prostředky na pro výstavbu školní budovy, do kterých se na schůzích pléna MNV zapojili i mnozí obyvatelé města. Návrhy padaly různé a usnesení byla často po rozpravě přepracována nebo zcela smetena ze stolu. Tento osud potkal třeba v červenci 1945 plán na odvádění poloviny čistého zisku ze zábavních podniků místními spolky na stavbu školy, který byl po námitce občana Sokolíka zamítnut. Konečné rozhodnutí MNV v této věci se stalo mnohem mírnějším a více založeným na samostatné vůli a dobrovolném rozhodnutí lidí přispět, než prostém nucení. Prodejci vstupenek na různých akcích neměli částku sami odvádět ze svých výdělků, ale pouze návštěvníkům nabídnout možnost dát příspěvek ve formě zakoupení takzvané "cihly" v hodnotě jedné koruny. Další neuskutečněný návrh občana, který padl po projednání plénem, spočíval ve vybírání obnosu 1000 K za každé popisné číslo.²⁸ Na jinou možnost zisku financí poukázal pan Ranocha, když položil na plénu dotaz, jestli by místní kino nesehrálo dvě představení ve prospěch stavby škol. Dostalo se mu však odpovědi, že tělovýchovná jednota Sokol nemá s kinem nic společného, navzdory jménu podniku „*Kino Sokol*“²⁹. K zvážení byl předložen i projekt na „*zhotovení vkusných podobenek*“, které by následně šly do prodeje, a výtěžek by putoval opět ve prospěch vybudování školy.³⁰

Občané se o stav účtu, určeného na budování škol, určitě zajímali, např. v únoru 1946 na toto téma položil na plénu dotaz Josef Sklenák. Odpověď zněla, že výkazy dárců jsou připraveny, je se ještě čekalo na výpis z hospodářské záložny, shromážděná suma v této obě činila asi 508 000 K.³¹

Samotné žactvo se v souladu s výnosem MŠO od 1. září 1947 nesmělo využívat k vykonávání peněžních sbírek. Toto opatření možná zabránilo opakování situace z roku 1945,

---

²⁷ SOkA Frýdek-Místek, fond: Městský národní výbor Brušperk, inv. č. 91, typ evid. jednotky: karton, Zápisy ze schůzí pléna, 14. 1. 1948.

²⁸ SOkA Frýdek-Místek, fond: Městský národní výbor Brušperk, inv. č. 91, typ evid. jednotky: karton, Zápisy ze schůzí pléna, 1945.

²⁹ Tamtéž, 1946.

³⁰ Tamtéž, 12. 7. 1947.

³¹ Tamtéž, 1946.

kdy Václav Koval navštěvující III. třídu a Adolf Zeimba z IV., vybírali podvodně peníze po domech, potrestání byli druhým stupněm z chování na pololetním vysvědčení. Ze zápisu o klasifikační poradě za první pololetí školního roku 1945/46 se pak dále dozvídáme, že občany přesvědčili, aby jim přispěli do sbírky na stavbu školy a tímto podfukem získané prostředky poté využili na vlastní útratu.³²

Příspěvky na školy putovaly i ze zábav, např. v březnu 1946 výtěžek z těch pořádaných u Hladných určený na stavbu škol činil 1 500 Kč, dále darovali další částky ještě na pomník padlých v koncentračních táborech a na knihovnu.³³ Ve prospěch stavby školy byly pořádaný také plesy, např. 18. února 1947 hospodářský, který vynesl celkem 20 372 Kčs.³⁴ Jen o pět dní se konal další bál, tentokrát klubu tarokářů, z nějž škole odvedli 8 000 Kčs.³⁵ Na tomto přehledu můžeme vidět, že někteří lidé opravdu považovali stavbu nové školy za důležitou a proto neváhali sáhnout i do vlastních kapes, aby pomohli k jejímu zdárnému uskutečnění. Zapojili se nejenom prostřednictvím výše zmíněných veřejných beneficí a různých sbírek, ale také přímými dary, ať už s uvedením svého jména, nebo anonymně. Jak moc bylo srdci některých obyvatel města důležité, aby se stavba školy opravdu uskutečnila, asi nejlépe ukazuje záznam příjmu v pokladní knize s označením „*Svatební dar pana Dlouhého*“ v hodnotě 1 070 Kčs.³⁶

Jako úplně nejzvláštnější přísun nějakého obnosu peněz pro účel budování školy mi přišla událost, která se udála v roce 1949. Emilie Šouková, obchodnice s elektrickými potřebami, tehdy v noci 29. května podle záznamů odvezla své zboží z obchodu do nedalekého Krmelína k matce, podle zápisu „*s úmyslem zatajit je*“. Tato skutečnost neunikla místní buňce SNB, která se jí jala pronásledovat a následně jednání paní Šoukové vyhodnotila jako trestný čin. Všechny dotyčné předměty příslušníci zabavili, a po nějaké době byly prodány ve prospěch stavby školy. Utržená částka činila 47 834 Kčs a obchod se dostal pod národní správu.³⁷

O návrhy, jak dosáhnout kýženého obnosu, se přičinilo i samotné ředitelství škol, konkrétně té měšťanské v čele s Bohuslavem Petlachem. Ten vyzval k vybírání pravidelných příspěvků na stavbu školy při výdeji potravinových lístků. Tento nápad byl ale označen za příliš invazivní, navíc neexistoval zákon, který by umožňoval odepření výdeje potravinových lístků těm, kteří při takovémto vybírání peněz odmítnou přispět. Naopak došlo k jednomyslnému

---

³² SOKA Frýdek-Místek, fond: Městský národní výbor Brušperk, inv. č. 454, typ evid. jednotky: úřední kniha, Konferenční protokoly 1937-1951.

³³ SOKA Frýdek-Místek, fond: Městský národní výbor Brušperk, inv. č. 91, typ evid. jednotky: karton, Zápisy ze schůzí pléna, 1946.

³⁴ SOKA Frýdek-Místek, fond: Městský národní výbor Brušperk, inv. č. 15, Kronika Brušperk – 2. díl, s. 1.

³⁵ Tamtéž, s. 2.

³⁶ SOKA Frýdek-Místek, fond: Městský národní výbor Brušperk, inv. č. 230, Účetní kniha (příjmy a vydání).

³⁷ SOKA Frýdek-Místek, fond: Městský národní výbor Brušperk, inv. č. 15, Kronika Brušperk – 2. díl, s. 40.

chválení pořádání sbírek ve prospěch škol s poznámkou „*je možno, že zámožnější přispějí větší částkou než pravidelným vybíráním*“.³⁸ Stačilo však, aby uplynuly necelé tři roky a vnímání svobody ze strany úřadů se naprosto změnilo. To, co bylo v roce 1945 nemyslitelné, se stalo běžným. Kdo by si nyní dovolil při výdeji poukazů na potraviny nepřispět 1 Kčs za osobu na sbírku vytvořenou pro účely výstavby školy ve Varšavě, ten by žádné nedostal.³⁹

Navzdory projevené štedrosti a solidaritě občanů Brušperka se nemohlo město při získávání potřebných peněžních zdrojů spoléhat jen na dary a sbírky, protože potřebná částka byla prostě příliš velká a čas na její získání omezený. Proto se MNV rozhodl požádat o půjčku a hned se svým požadavkem oslovilo několik finančních ústavů. Prvotní výpůjčka měla být uzavřena u Místecké spořitelny v Místku nebo u Moravskoslezské banky v Brně, jako dlouhodobá výpůjčka deseti milionů Kč, splatná v období čtyřiceti let.⁴⁰ Při jednání zástupců MNV v Brušperku s předsedou ZNV expositury v Ostravě ohledně prostředků na stavbu školy došlo z jeho strany ke slibu, že půjčku u Zemské banky v Brně zařídí. Navíc se zavázal pokusit se získat ještě další finanční obnos rovnou od ZNVEO.⁴¹

Další úvěr uzavřelo už přímo město, „*s vědomím, že obec se musí svým vlastním příspěvkem přispět*“, u Místecké spořitelny, na obnos dvou milionů, s trváním 25 let a úrokem 3,5%. Ten však neměl být počítán od počátku z celého obnosu, ale až jak budou peníze průběžně městu uvolňovány.⁴² Po dalších jednáních se ZNV ještě klesl spořitelnou požadovaný úrok na jedno procento.⁴³ Postupně se však částka požadována na výpůjčku u banky v Brně zmenšila z rozhodnutí finanční komise města Brušperk. Ta doporučila půjčit si jen méně než polovinu původně požadované sumy, přesně čtyři miliony a to jen pokud za placení úroku převezme odpovědnost stát.⁴⁴ Přes několik dalších komplikací nakonec došlo k uzavření této půjčky.⁴⁵ V pořadí třetí úvěr pak byl uzavřen opět u jiného peněžního ústavu a to u Ostravské spořitelny, na částku osmi milionů Kčs.⁴⁶ Ještě ale musela proběhnout schválení ostravským ZNV, který rozhodl o jejím snížení na pět milionů Kč.⁴⁷ Co se týče příspěvků na stavbu ze

---

³⁸ SOKA Frýdek-Místek, fond: Městský národní výbor Brušperk, inv. č. 91, typ evid. jednotky: karton, Zápisy ze schůzí pléna, 3. 8. 1946.

³⁹ Tamtéž, 3. 3. 1949.

⁴⁰ Tamtéž 21. 12. 1946.

⁴¹ Tamtéž, 17. 1. 1947.

⁴² SOKA Frýdek-Místek, fond: Městský národní výbor Brušperk, inv. č. 91, typ evid. jednotky: karton, Zápisy ze schůzí pléna, 19. 4. 1947.

⁴³ Tamtéž, 22. 9. 1947.

⁴⁴ Tamtéž, 7. 6. 1947.

⁴⁵ Tamtéž, 22. 9. 1947.

⁴⁶ Tamtéž, 6. 1. 1948.

⁴⁷ Tamtéž, 15. 7. 1948.

strany státu, tak např. Ministerstvo školství a osvěty poskytlo na žádost města v roce 1947 podporu 750 000 Kč.⁴⁸

Že získání peněz na stavbu škol bylo opravdu považováno za poměrně těžko splnitelný úkol, hezky shrnuje doporučení předsedy ZNV, připojené k stanovisku jeho úřadu obcím, které si chtěly stavět školu. V něm radil členům přípravných výborů pro stavbu školy, aby „se pokusili již teď šlapati cestičky k vlivným osobám u úřadu i přes to, že to není demokratické a zajišťovat prostředky“.⁴⁹

4 Důvody vedoucí k postavení nové budovy školy v Brušperku

Desátého února 1946 předložilo vedení brušperské měšťanské školy místnímu národnímu výboru první rezoluci ve věci stavby školy, ale dostalo se jí jen chladného přijetí.⁵⁰ O půl roku později se však situace obrátila a na poradě zástupců škol, MNV a ZNVEO došlo k definitivnímu rozhodnutí, že nová škola se stavět bude a to obecná i měšťanská zároveň.⁵¹ Z tohoto důvodu se v některých zdrojích objevuje stavba škol v plurálu, jelikož se sice naplánovala jedna budova, ale měly v ní být umístěny dvě různá školská zařízení, a až později školskou reformou vznikla jednotná škola. Když brušperský MNV obdržel v roce 1947 dotazník pro účely pětiletky, ve kterém měl udat své stavební a investiční požadavky v pořadí dle naléhavosti, na prvním místě z celkových patnácti v seznamu se umístila úprava pozemků kolem nové školy, rozšíření stávající lávky a úprava cesty ke škole. Náklad na tuto investici byl vyčíslen na 750 000 Kčs.⁵²

Z těchto několika informací jde vidět, že dosáhnout stavby nové školy vnímali zástupci Brušperka jako prioritu číslo jedna, jenže o tuto stejnou věc se pokoušelo už mnoho generací před nimi. Budova od začátku plánovaná pro účely výuky totiž nikdy v městě postavena nebyla, vždy se jednalo jen o provizorní řešení, nájmy nebo rekonstrukce starších objektů.⁵³ Co zapříčinilo, že po tak dlouhé době se stavba školy povedla prosadit zrovna v tomto období? Když poválečná léta rozhodně neprovázela okamžitá vlna prosperity nikde v našem státě, natož pak ve Slezsku, na jehož obyvatelích a jejich majetku zanechaly události konce války ty největší následky z celé země. Za hlavní důvod úspěchu se určitě dá považovat stav dosavadní školní budovy, který se stal déle již opravdu neúnosným. Už se nejednalo jen o nepříjemnosti plynoucí

---

⁴⁸ Tamtéž, 22. 11. 1947.

⁴⁹ Tamtéž, 3. 10. 1946.

⁵⁰ SOkA Frýdek-Místek, fond: Základní škola Vojtěcha Martíčka Brušperk, inv. č. 63, Kronika smíšené (dívčí) měšťanské (střední, základní devítileté) školy Brušperk -/1. a 3. díl/, s. 34.

⁵¹ Tamtéž, s. 37.

⁵² SOkA Frýdek-Místek, fond: Městský národní výbor Brušperk, inv. č. 91, typ evid. jednotky: karton, Zápisy ze schůzí pléna, 12. 4. 1948.

⁵³ KUNZ, Jaroslav: *Obrázky z dějiny brušperského školství*, s. 30.

ze stísněného prostoru, nebo prosakující střechy, ale existovala reálná hrozba uzavření školy z bezpečnostních důvodů. Na tuto eventualitu upozornil Bohuslav Petlach tehdejší národní výbor v prosinci 1945 slovy: „během 2-3 roků může se stát, že komise z moci úřední nám školu uzavře pro hrozící nebezpečí spadnutí, jelikož nosné trámce už jsou asi 12 m sníženy.⁵⁴ Když nahlédneme do školních kronik nebo zápisů ze zasedání pléna města, rozprostře se před námi celá plejáda stížností na podmínky, které ve škole panovaly, např., že dosavadní budově hrozí sesnutí⁵⁵, či že z její části spadla omítka, střechou zatéká a voda se dostala až do tříd a plot školní zahrady byl velmi poškozen na více než jednom místě.⁵⁶ Dále se oprava střechy ukázala jako nevyhnutelná, jelikož déšť poškodil učební pomůcky.⁵⁷ V protokolech z pedagogických porad se také opakovaně objevují záznamy jako „stav školních místností je velice špatný“⁵⁸ a úplně nejčastěji poměrně stoické hodnocení situace: „stav školy je nezměněn.“

Neuspokojivé podmínky vládoucí v brušperské škole se dočkaly i zmínky v tisku, konkrétně 11. května 1947 vyšel článek s názvem „Pomáháme stavět školu v Brušperku“ obsahující mimo jiné dosti sugestivní líčení: „stropy tříd brušperské školy se dále pod přestárými dřevěnými trámy nebezpečně prohýbají, kamenné schodiště se rozpadává a hrozí sesutím, dřevěná pavlač se starobou hroutí a musí být stále opravována.“ Pokud venku přišlo, museli podle autora žáci sedět ve třídách pod deštníky, jak intenzitně děrami ve střeše zatékalo.⁵⁹ Některé vady školních budov zapříčinilo bezprostředně válečné dění, např. vysklení oken v dívčí škole způsobené výbuchem nedalekého mostu, který vyhodili do vzduchu Němci v závěru války.⁶⁰ Většina však byla spíše dlouhodobějšího charakteru.

Jedním z nich byl už dříve zmíněný nedostatek prostoru a vhodných budov, jak k bydlení, tak i k jiným účelům. Žádosti o nápravu provázely i poměrně explicitní projevy, např. správkyň mateřské školy žádala o přidělení nové místnosti, aby mohlo být kvůli velkému počtu dětí zřízeno další oddělení, v září 1946 slovy „šedesát krav by nikdo nedal do jedné takové třídy, nebylo by místo pro tolik zvířátek, nebylo by to ani zdravé, ale šedesát pět dětí může být v té jedné třídě.“ Podle úředních předpisů mělo sice pod jedno oddělení spadat maximálně čtyřicet dětí, ale praxe probíhala zjevně jinak.⁶¹ Ve škole obecně se nedostatečný počet

---

⁵⁴ SOKA Frýdek-Místek, fond: Městský národní výbor Brušperk, inv. č. 91, typ evid. jednotky: karton, Zápisy ze schůzí pléna, 1. 12. 1945.

⁵⁵ Tamtéž, 7. 9. 1946.

⁵⁶ Tamtéž, 8. 3. 1946.

⁵⁷ Tamtéž, 23. 8. 1947.

⁵⁸ SOKA Frýdek-Místek, fond: Základní škola Vojtěcha Martíčka Brušperk, inv. č. 62, typ evid. jednotky: karton, Zápisy z pedagogických porad 1945-1953.

⁵⁹ SOKA Frýdek-Místek, fond: Městský národní výbor Brušperk, inv. č. 15, Kronika Brušperk – 2. díl, s. 4.

⁶⁰ SOKA Frýdek-Místek, fond: Městský národní výbor Brušperk, inv. č. 91, typ evid. jednotky: karton, Zápisy ze schůzí pléna, 14. 5. 1945.

⁶¹ SOKA Frýdek-Místek, fond: Městský národní výbor Brušperk, inv. č. 76, č. kart. 12.

místností pro výuku vyřešil zavedením střídavého vyučování, např. ve školním roce 1947/48 se týkalo obou prvních tříd.⁶² Jenže takovéto opatření se nadalo považovat za uspokojivé řešení problému, protože tak podle odborníků trpělo nejen zdraví dětí, ale také kvalita vzdělávacího procesu.⁶³

Těžká finanční situace města Brušperk také mohla stát za pozdržením začátku stavby, jelikož jeho zástupci žádali, aby se stát podílel na vzniklých nákladech nejméně z devadesáti procent. O uhrazení zbývající částky se pak měla snažit samotná obec a to prostřednictvím zvýšení dávky z nápojů a pracovní povinnosti občanů.⁶⁴

Ještě zbývá jedna eventualita, která možná sehrála roli v uskutečnění dávného snu brušperáků o nové škole. Jedná se o plánovanou (a nikdy neuskutečněnou) výstavbu sídliště Vítkovických železáren na území Brušperka. Ze stránek publikace vydané na oslavu 700. výročí založení města se totiž dozvídáme: „*při plánování nové školní budovy se počítalo s umístěním dětí ze sídliště, které mělo být postaveno u Obecního lesa*“. Počátkem října 1947 jednal brušperský MNV o prodeji pozemku Vítkovickým železárnám pro dělnickou kolonii a noviny Nové slovo v článku z 11. října 1947 přinesly informaci, že MNV došel k rozhodnutí odprodat podniku 94 stavebních parcel.⁶⁵ Jenže kdyby všechno probíhalo takto rychle a bez námitek ze strany Brušperka, proč by se pak Vladimír Chamrád dostavil v lednu 1948 na jednání pléna místního národního výboru? Kde z pozice předsedy ZNVEO pronesl projev, jehož cílem bylo těžko něco jiného než přesvědčit členy, aby výstavbu činžáků pro dělníky podpořili. Stačí si přečíst část záznamu jeho proslovu: „*Brušperk je dosud městem středověkým, občané živoří a nemuselo by tak být. Jestli propásneme stavbu sídliště, zůstane Brušperk takový, jaký je. Doporučuji, aby se uvažovalo o věci a vývoj města se nebrzdil.*“ ve kterém dokonce neváhal použít probíhající stavbu nové školní budovy jako argument, proč má město požadavku železáren vyhovět, když poukazoval na skutečnost, že v ostravském kraji došlo během války ke spálení padesáti škol a „*přesto se buduje první škola v Brušperku.*“⁶⁶ Pro lepší představu, jak megalomanským projektem se mělo toto sídliště stát, dodám, že mělo poskytnout nové domovy pro asi dva tisíce osob.⁶⁷ Pro ilustraci, celkový počet obyvatel města se v této době

---

⁶² SOKA Frýdek-Místek, fond: Základní škola Vojtěcha Martínka Brušperk, inv. č. 2, Obecná škola dívčí Brušperk, Kronika, s. 275.

⁶³ BLÁHA, Jiří: *Plánování školské výstavby*. In: HÝL, Vladimír (ed.): Budování školství ostravského kraje, s. 40.

⁶⁴ SOKA Frýdek-Místek, fond: Městský národní výbor Brušperk, inv. č. 91, typ evid. jednotky: karton, Zápisy ze schůzí pléna, 3. 8. 1946.

⁶⁵ SOKA Frýdek-Místek, fond: Městský národní výbor Brušperk, inv. č. 15, Kronika Brušperk – 2. díl, s. 9.

⁶⁶ SOKA Frýdek-Místek, fond: Městský národní výbor Brušperk, inv. č. 91, typ evid. jednotky: karton, Zápisy ze schůzí pléna, 14. 1. 1948.

⁶⁷ SOKA Frýdek-Místek, fond: Městský národní výbor Brušperk, inv. č. 15, Kronika Brušperk – 2. díl, s. 4.

pohyboval kolem tří tisíc.⁶⁸ Za půdu městu Vítkovické železárny zaplatily 3 399 130 Kčs.⁶⁹ Těžko s jistotou říci, jestli výše zmíněný komplex bydlení pro zaměstnance opravdu hrál ve prospěch schválení výstavby nové školní budovy nebo se objevil až potom, co už bylo jisté, že její stavba dostane zelenou.

21. prosince 1947 Národní výbor v Brušperku došel ke konečnému rozhodnutí a jednomyslně na návrh člena Františka Janáčka vydalo usnesení, že v roce 1947 se bezpodmínečně přistoupí ke stavbě škol na obecní parcele č. 1670. I zde se objevuje odůvodnění této velké investice stavem dosavadní školní budovy: „stavba budovy pro školu obecnou i měšťanskou je nejvýš nutná s ohledem na nemožný stav nynějších školních místností“⁷⁰ K okamžiku, kdy v nové budově zasedli poprvé žáci do lavic, však vedla ještě dlouhá a místy i dosti trnitá cesta.

5 Situace ve školství ostravského kraje

Budova brušperské školy totiž zdaleka nebyla jedinou, které se dostalo neuspokojivého hodnocení ze strany odborníků. Řeči čísel: z výsledků zkoumání vyšlo ze 4 422 škol v prostoru Moravskoslezska pouze 28,9 % jako vhodně umístěných a stavba nové budovy se ukázala jako nutná v celých 42,5 % případů.⁷¹ Školství na území Slezska pak vyšlo z války s úplně největšími škodami, jelikož se na jeho prostoru odehrály velmi tvrdé boje. Ty zapříčinily, že část škol skončila naprosto srovnána se zemí, jak se to přihodilo např. v Polance nebo Hulvákách, a další masivní poškození pak způsobilo bombardování.⁷² Pro zajištění moderního zařízení všech vzdělávacích ústavů by se podle odhadů odborníků muselo přistoupit k obnově alespoň 70 % z celkového počtu jejich budov.⁷³ Vzhledem k tomu, že k 31. prosinci 1948 se v oblasti ostravské expozitury nacházelo 887 škol, to nečinilo zrovna malé číslo.⁷⁴ V průběhu dvouletky se plánovalo postavit dvacet škol a dále začít se stavbou dalších deseti, tento harmonogram se však nepodařilo vůbec dodržet a kvůli situaci ve stavebnictví společně s nepřipraveností projektů došlo k rozestavění jen deseti škol.⁷⁵

---

⁶⁸ Tamtéž, s. 12.

⁶⁹ Tamtéž, s. 49.

⁷⁰ SOKA Frýdek-Místek, fond: Městský národní výbor Brušperk, inv. č. 91, typ evid. jednotky: karton, Zápisy ze schůzí pléna, 21. 12. 1946.

⁷¹ Labouťka, K. J.: Budujeme novou školní budovu. Architektura ČSR 1948, s. 131.

⁷² BLÁHA, Jiří: Plánování školské výstavby. In: HÝL, Vladimír (ed.): Budování školství ostravského kraje. Ostrava 1949, s. 37.

⁷³ HÝL, Vladimír: Národní a střední školy. In: HÝL, Vladimír (ed.): Budování školství ostravského kraje, s. 47.

⁷⁴ BLÁHA, Jiří: Plánování školské výstavby. In: HÝL, Vladimír (ed.): Budování školství ostravského kraje. Ostrava 1949, s. 38.

⁷⁵ Tamtéž, s. 39.

6 Projevy solidarity

Dalo by se poznamenat, že poválečná léta se skutečně nesla v pořádání nespočtu sbírek na všemožné účely, když se zaměříme na dění v této oblasti v samotném Brušperku, uvidíme, že jeho obyvatelé se angažovali hojně. Jen na sbírku pro postižené válkou se zde vybralo 204 000 Kč, z toho 80 000 marek⁷⁶ a ta na okresní sociální pomoc zde vynesla nejvyšší částku v celém okresu.⁷⁷ Jen v roce 1945 se na území Brušperka kromě sbírek na stavbu školy uskutečnilo i mnoho s jinými příjemci pomoci. Pro představu, hned v květnu jedna určena obětem německého teroru, další na sdružení politických vězňů, či ve prospěch obnovy Lidic a Ležáků. Postupně však zřejmě došlo k překročení míry, i přes značné sociální citění občanů, protože v dokumentu se žádostí o příspěvky na realizaci pomníku padlým hrdinům Rudé armády v městě Libavě z 5. září 1945 je vepsaná poznámka „*vzato na vědomí, ale jeví se potřeba pro stavbu místních škol*“.⁷⁸ Stejně reakce se dostalo příští rok snaze místní organizace KSC získat prostředky od města na Gottwaldův kulturní fond. Pan Ranocha učinil jménem sociální demokracie prohlášení, že se jeho strana této sbírky nezúčastní a v nastalém hlasování členů MNV se s rozdílem tří hlasů rozhodlo o nepodpoření této sbírky s odůvodněním předsedy: „*město má před sebou otázku stavby školy, která si vyžádá provádění nových sbírek, jelikož finanční otázka bude odkázána na příspěvky občanů*“.⁷⁹

Když tedy vedení města považovalo novou školu za tak důležitou, proč k vykopání prvních základů došlo až v září 1947? Podle informací od předsedy ZNVEO Vladimíra Chamráda dostaly přednost v roce 1946 jiné nutné a důležité stavby ve Slezsku.⁸⁰ Jelikož se na zdejším území odehrály jedny z nejmasivnějších bojů, poválečná situace dolehla na místní obyvatele obzvlášť těžce. Jedním z nejvýraznějších projevů solidarity se stala akce „*Budujeme Slezsko*“ (zkráceně ABS), která pomohla získat tak potřebné finanční a materiální prostředky nejvíce postiženým obcím ve Slezsku, aby se mohly nadechnout a znovu postavit na nohy. Tato práce vznikla postupně z práce několika jednotlivců a postupně se rozšířila skoro na celou společnost. Z jakého důvodu ji přičítáme tak velkou důležitost? Jelikož samotný stát nedokázal zajistit válkou zasaženým dostatečnou pomoc v tak krátkém časovém úseku, i když souhrn financí, které uvolnil na tuto věc, samozřejmě dalece převyšovaly ty věnované jednotlivci,

---

⁷⁶ SOkA Frýdek-Místek, fond: Městský národní výbor Brušperk, inv. č. 91, typ evid. jednotky: karton, Zápisy ze schůzí pléna, 23. 5. 1945.

⁷⁷ Tamtéž, 3. 8. 1946.

⁷⁸ SOkA Frýdek-Místek, fond: Městský národní výbor Brušperk, MNV inv. č. 74, č. kartn. 12, 470 sbírky

⁷⁹ SOkA Frýdek-Místek, fond: Městský národní výbor Brušperk, inv. č. 91, typ evid. jednotky: karton, Zápisy ze schůzí pléna, 23. 11. 1946.

⁸⁰ Tamtéž, 6. 6. 1946.

městy a podniky v rámci této akce. Navíc dokázala Slezsko a ostatní části země mezi sebou propojit pomocí všemožných kulturních akcí a vzájemných návštěv kmotrů.⁸¹

Navzdory velkému množství lidí, kterému iniciativa ABS pomohla v těžké situaci po skončení války, a dostatku měst nebo institucí, které usilovaly o získání kmotrovství nad některou z postižených slezských obcí, už od poloviny roku 1947 tlačili funkcionáři na její ukončení. Zde se opět setkáváme s Vladimírem Chamrádem, tentokrát na místě předsedy zemského národního výboru, expozitury v Ostravě, který stejně jako ostatní vedoucí představitelé této organizace navenek prezentoval činnost ABS jako velmi záslužnou a důležitou, ale přitom usiloval o její konec.⁸² Ten začal omezováním pravomocí zmocněncům ABS a urychlen událostmi února 1948 definitivně nastal 31. ledna 1949.⁸³ Z jakého důvodu se tak dělo? Nejspíše byla na vině v očích ZNVEO⁸⁴ přílišná samostatnost a iniciativa zmocněnců ABS, kteří si sami plánovali setkání s politickými činiteli či zprostředkovatelem pomoci UNRRA⁸⁵ v Československu.⁸⁶

Může se zdát, že tato část pojednávající o ABS do tématu práce trochu nezapadá, jenže spojitost se mezi těmito dvěma, zdánlivě nesouvisejícími věcmi, nachází. Na jedné z pedagogických porad brušperské měšťanské školy totiž celý učitelský sbor vyjádřil znepokojení nad malými dotacemi na školní pomůcky pro zdejší školu vzhledem ke skutečnosti, že všechny školy v Ostravě od svých kmotrů dostávaly krásné dary.⁸⁷

V seznamu obcí, na které se vztahoval zákon č. 86/1946 Sb. ze dne 12. dubna 1946 o stavební obnově je uveden i Brušperk.⁸⁸ Pro dané obce to hlavně znamenalo, že při splnění daných podmínek si mohly zažádat o státní podporu.

7 Průběh stavby školy

Jelikož postup výběru architekta a projektanta jsem již popsala v předešlých kapitolách, přišel čas chvíli se věnovat volbě stavební firmy. V případě brušperské školy MNV nejdříve pověřil přípravný výbor pro stavbu školy úkolem otevřít v označenou dobu nabídky pozvaných stavitelů, pak je přezkoumat a tu nejvýhodnější doručit radě města. Následně MNV předal věc

---

⁸¹ BAJGAR, Zdeněk: *Zázraky lidské solidarity – akce budujeme Slezsko*. Česko, 2015, s. 32.

⁸² Tamtéž, s. 19.

⁸³ Tamtéž, s. 20.

⁸⁴ Zemský národní výbor, expozitura v Ostravě.

⁸⁵ United Nations Relief and Rehabilitation Administration - Hospodářská pomoc OSN válkou postižených zemí.

⁸⁶ BAJGAR, Zdeněk: *Zázraky lidské solidarity – akce budujeme Slezsko*, s. 19.

⁸⁷ SOKA Frýdek-Místek, fond: Základní škola Vojtěcha Martínka Brušperk, inv. č. 62, typ evid. jednotky: karta, Zápisy z pedagogických porad 1945-1953.

⁸⁸ BAJGAR, Zdeněk: *Zázraky lidské solidarity – akce budujeme Slezsko*, s. 38.

k vyřízení na technické oddělení ZNV v Ostravě.⁸⁹ Nakonec zakázku na výstavbu školy získala firma Dr. Ing. R. Drlík a Ing. Šverma.⁹⁰ Za zajímavé se dá považovat, že nabídka této firmy nebyla v soutěži úplně nejnižší, jelikož jiný účastník tohoto ofertního řízení architekt Bohuslav Bartel navrhl cenu o více než 85 270 Kč nižší.⁹¹ Jenže rada MNV po půlhodinové diskuzi rozhodla ve prospěch prvních jmenovaných se slovy „*poněvadž zaručuje včasné a správné provedení prací a dodávek.*“⁹² Když už se zde objevuje slovo „včasné“ tak uvedu, že lhůta pro dokončení stavebních prací byla radou stanovena na 31. 7. 1949.⁹³

Pozemkům, určeným ke stavbě školy, se přezdívalo „Rybník“ a patřily do vlastnictví města, které se tak nemuselo zabírat ještě zajišťováním a financováním prostoru pro budovu. Části parcely byly jen pronajímány, takže se MNV jednomyslně usneslo nájemce vypovědět. Každý dosavadní nájemník sice mohl dále pokračovat v obdělávání půdy bez placení poplatků, pokud by však práce na stavbě zasáhla do jeho úrody, nedostal by žádnou náhradu za vzniklou újmu.⁹⁴

Slavností výkop základů školy proběhl 15. září 1947 za účasti zástupců ZNV expositury v Ostravě, v čele s jejím předsedou Ing. Vladimírem Chamrádem, dále se dostavil okresní školní inspektor Vladimír Hýl, předseda ONV Dr. Krůty a samozřejmě nesměli chybět ani představitelé města Brušperk, jak z vedení místních škol, tak MNV a zdejších politických stran.⁹⁵ Podaly o něm zprávu i noviny, které pod titulkem „*Slavnostní výkop pro stavbu školy v Brušperku*“ mimo jiné optimisticky psaly, že budova bude postavena v rámci dvouletého plánu a také připomínaly, jak významná událost to pro obec je.⁹⁶ První práce na staveništi, však proběhly již o čtyři měsíce dříve, kdy se prvního výkopu stavby účastnilo 76 členů sociálně demokratické organizace.⁹⁷ Také informace o této věci se dostaly na stránky tisku, hned 11. května 1947 vyšel článek s titulkem „*Pomáháme stavět školu v Brušperku*“, který nejdříve popsal neuspokojivý stav školní budovy a posléze se věnoval vyzdvižení jednání členů brušperské sociálně demokratické strany, kteří provedli první konkrétní krok ke stavbě, když

---

⁸⁹ SOKA Frýdek-Místek, fond: Městský národní výbor Brušperk, inv. č. 91, typ evid. jednotky: karton, Zápisy ze schůzí pléna, 23. 8. 1947.

⁹⁰ Tamtéž, 22. 9. 1947.

⁹¹ Konkrétně firma Drlík a Šverma soutěžila s nabídkou 10 102 120, 81Kčs a firma architekta Bartela 10 016 850, 45 Kčs.

⁹² SOKA Frýdek-Místek, fond: Městský národní výbor Brušperk, inv. č. 92, karton 24, Zápisy ze schůzí rady, 12. 4. 1947

⁹³ ⁹³ SOKA Frýdek-Místek, fond: Městský národní výbor Brušperk, inv. č. 92, karton 24, Zápisy ze schůzí rady, 15. 9. 1947.

⁹⁴ Tamtéž 17. 10. 1946.

⁹⁵ SOKA Frýdek-Místek, fond: Základní škola Vojtěcha Martíčka Brušperk, inv. č. 63, Kronika smíšené (dívčí) měšťanské (střední, základní devítileté) školy Brušperk -/1. a 3. díl/, s. 40.

⁹⁶ SOKA Frýdek-Místek, fond: Městský národní výbor Brušperk, inv. č. 15, Kronika Brušperk-2.díl, s. 4

⁹⁷ SOKA Frýdek-Místek, fond: Městský národní výbor Brušperk, inv. č. 15, Kronika Brušperk – 2. díl, s. 5.

v neděli 11. 5. v šest hodin ráno nastoupili „*bez dlouhých řečí k dílu*“. Celkem toho dne dobrovolně odpracovali 570 hodin, během kterých dokázali nejen vykopat příkop, ale i položit vodovodní potrubí, aby byl na stavenišťe zajištěn přívod vody. V závěru svého příspěvku přidává autor hodnocení: „*Členové sociální demokratické strany v Brušperku opravdu překvapili. Dokázali pravdivost svého volebního hesla: „My o práci nemluvíme, my tu práci vykonáme.*“⁹⁸

Jako první se začalo pracovat na křídle určeném pro obecnou školu a jelikož na stavbě panovalo dobré tempo, na konci podzimu už došlo k dokončení nejen jejich základů, ale z většiny i těch středního traktu.⁹⁹ Do 22. listopadu 1947 brigádníci odpracovali 16 830 hodin, tedy 23,5 % z plánovaného objemu, došlo k vykopání přes 1000 m³ hlíny, nakopání a odvezení 715 m³ šterku.¹⁰⁰ Dále se začaly provádět přípravy na vztyčení železobetonové konstrukce, kdy prvním krokem bylo vytvoření zadání zpracování statistických výpočtů prof. Cigánkovi v Brně.¹⁰¹ Čtvrtého května pak přijela z Brna kontrolní komise, aby provedla inspekci prací na školní budově a jeden z jejích členů, Mojmír Cigánek, si tak po třiceti letech přišel pohlédnout své rodiště.¹⁰²

Jak se stavba školy dále vyvíjela? Během podzimu 1948 už budova národní školy získala střechu a ta střední první nadzemní podlaží. Koncem dubna následujícího roku pak v části určeném pro národní školu došlo k zasazení rámu oken, rozdělení vnitřních prostorů příčkami, pobití stropu deskami a zahájení instalace elektrických rozvodů. Na střední škole skončily betonovací práce na střepech v prvním poschodí a také byly vyžděny pilíře druhého patra. Nejpomaleji postupovalo budování středního traktu, kde se v této době povedlo dokončit jen zdi v přízemí.¹⁰³ Přesto se dle plánovacího referenta práce na stavbě školy vyvíjely uspokojivě.¹⁰⁴ 21. srpna 1949 do Brušperka na prohlídku škol přijela delegace z ministerstva školství, věd a umění, která stávající školní budovu označila za „*naprosto nezpůsobilou*“ a ani její rozestavěná náhrada v ni nevyvolala uznání. Na Brušperk ji přišla moc velká a vnímala

---

⁹⁸ Tamtéž, s. 4.

⁹⁹ SOkA Frýdek-Místek, fond: Základní škola Vojtěcha Martíčka Brušperk, inv. č. 63, Kronika smíšené (dívčí) měšťanské (střední, základní devítileté) školy Brušperk -/1. a 3. díl/, s. 40.

¹⁰⁰ SOkA Frýdek-Místek, fond: Městský národní výbor Brušperk, inv. č. 91, typ evid. jednotky: karton, Zápisy ze schůzí pléna, 22. 11. 1947.

¹⁰¹ Tamtéž, 24. 5. 1948.

¹⁰² SOkA Frýdek-Místek, fond: Městský národní výbor Brušperk, inv. č. 15, Kronika Brušperk – 2. díl, s. 20.

¹⁰³ SOkA Frýdek-Místek, fond: Základní škola Vojtěcha Martíčka Brušperk, inv. č. 2, Kronika dívčí školy obecné Brušperk, s. 279.

¹⁰⁴ SOkA Frýdek-Místek, fond: Městský národní výbor Brušperk, inv. č. 91, typ evid. jednotky: karton, Zápisy ze schůzí pléna, 23. 6. 1949.

to jako takový problém, že začala zvažovat přepracování projektu, ale nakonec ke změnám nedošlo.¹⁰⁵

7.1 Stavební povinnost občanů

Občané města se na stavbě školy podíleli nejen peněžními dary, ale také se účastí na bezplatných pracovních brigádách přímo ve stavebním procesu. Na rozdíl od sbírek a jiných aktivit ve prospěch uskutečnění projektu škol však tato činnost nebyla založená na dobrovolné bázi, jelikož žádosti o zproštění musela být zdůvodněna lékařským vysvědčením. Došlo ke stanovení věková hranice, která se lišila v závislosti na pohlaví, pro muže od osmnácti do šedesáti let. Pro ženy byla dolní hranice stejná, jen ta horní snižena na čtyřicet pět let. Každému muži a svobodné ženě v tomto věku bylo uloženo odpracovat za rok 1947 sedm dnů po šesti hodinách, matkám o polovinu méně.¹⁰⁶ Některé místní ženy sice žádaly výraznější zkrácení, ale jejich požadavek byl zamítnut s odůvodněním, že pokud žena nebude moci naplnit danou kvótu, může za ni přece určenou práci vykonat její manžel nebo syn.¹⁰⁷

Nabízí se otázka, jestli všichni občané s tímto zásahem do svého života, zdůvodněného „vyšším dobrem“ souhlasili a pracovní povinnost nadšeně a včas plnili. V zápisech ze zasedání MNV vidíme, že celá společnost se rozhodně s tímto nařízením neztotožnila a mnozí se ji snažili vyhnout. Předseda přípravného výboru pro stavbu školy si opakovaně stěžoval na nedostatek pracovního nasazení obyvatel města a burcoval k nápravě.¹⁰⁸ Z tohoto důvodu došlo postupně k jistému uvolnění pravidel, kdy už člověk nemusel svůj díl práce přímo splnit sám, ale mohl za sebe jako náhradníka vyslat někoho, či hodiny, které neodpracoval, MNV zaplatit a věc se považovala za vyřízenou.¹⁰⁹ Cena však byla stanovena poměrně vysoko, jelikož za stejnou částku město v tomto časovém období prodávalo 1 m² stavebního pozemku. Konkrétně se jednalo o 15 Kčs za jednu hodinu.¹¹⁰ Pracovní povinnost byla vynucována, občanům, kteří se zdráhali ji plnit, např. neměly být vyřizovány jakékoliv žádosti a podání.¹¹¹

Kvůli co největšímu užitku plynoucího z brigád byli odborníci přiřazeni na činnosti, ve kterých se specializovali, např. malíři k vymalování školních tříd. Ženy se zase měly pro

---

¹⁰⁵SOkA Frýdek-Místek, fond: Základní škola Vojtěcha Martíňka Brušperk, inv. č. 63, Kronika smíšené (dívčí) měšťanské (střední, základní devítileté) školy Brušperk -/1. a 3. díl/, s. 43.

¹⁰⁶SOkA Frýdek-Místek, fond: Městský národní výbor Brušperk, inv. č. 91, typ evid. jednotky: karton, Zápisy ze schůzí pléna, 17. 1. 1947.

¹⁰⁷Tamtéž, 23. 8. 1947.

¹⁰⁸Tamtéž, 2. 6. 1948.

¹⁰⁹Tamtéž, 20. 9. 1949.

¹¹⁰Tamtéž, 9. 2. 1948.

¹¹¹SOkA Frýdek-Místek, fond: Základní škola Vojtěcha Martíňka Brušperk, inv. č. 63, Kronika smíšené (dívčí) měšťanské (střední, základní devítileté) školy Brušperk -/1. a 3. díl/, s. 41.

zajištění co největšího ušetření finančních prostředků účastnit vyčištění místností po malbě.¹¹² Ne všichni však pracovali na stavbě bez nároku na honorář, např. předseda MNV v Brušperku, jako odborník v dané oblasti za stavební dozor inkasoval odměnu 2 500 Kčs.¹¹³

I když se povinnost odpracovat na stavbě školy určitý počet hodin vztahovala jen na občany starší 18 let, podíleli se na ni i místní žáci, kteří tuhle věkovou hranici zcela určitě nespĺňovali. Už v roce 1947 pracovali společně se svými učiteli celkem 762 hodin¹¹⁴ a další brigády pak probíhaly poměrně pravidelně, někdy dokonce jako forma oslavy nějaké události, např. „*na znamení vítězství nad reakcí*“ tedy události února 1948 odpracovali 780 hodin při dovážce cihel. Říká se, že dobrovolnosti se meze nekladou, ale v tomto případě byly často brigády nařízené. Pokud by se jí žák vyhnul, dostal by např. poznámku do třídního výkazu ve znění: „*Žák neuposlechl usnesení učitelské konference a vyhnul se úmyslně pracovní povinnosti.*“¹¹⁵ Učitelé také pracovali nad rámec své pracovní povinnosti, kromě společných brigád se žáky měli ještě svoje vlastní, které se konaly hlavně během letních prázdnin.¹¹⁶ Třeba v roce 1948 se jim tak smršlo volno jen na čtyři týdny.¹¹⁷ Probíhaly ale i mimo ně, třeba když na začátku školního roku 1948/49 došlo k uzavření školy na jeden měsíc z důvodu vysokého výskytu dětské obrny v kraji.¹¹⁸ Navíc se nejen fyzicky podíleli na stavbě školy, ale později také na financování jejího vybavení. Když došlo v lednu 1953 po dlouhých průtazích konečně k dodání náčiní do tělocvičny, částku na jeho zaplacení zapůjčili rodiče a z větší části učitelé škol. Stalo se tak proto, že MNV, respektive jeho odbor školství, odmítl daný obnos uhradit. Peníze měl pozdější vrátit KNV,¹¹⁹ což sice udělal, ale až po uskutečnění druhé měnové reformy, v jejímž důsledku učitelé dostali vráceno pouhých 1 560 Kčs v nové měně, místo původních 78 000 Kčs, které před pár měsíci zapůjčili. Proto se nelze divit, že ředitel školy k této události do školní kroniky zapsal: „*Reforma způsobila mnoha lidem těžké a bolestné*

---

¹¹² SOkA Frýdek-Místek, fond: Městský národní výbor Brušperk, inv. č. 91, typ evid. jednotky: karton, Zápisy ze schůzí pléna 7. 6. 1947.

¹¹³ Tamtéž, s. 2. 6. 1948.

¹¹⁴ SOkA Frýdek-Místek, fond: Základní škola Vojtěcha Martínka Brušperk, inv. č. 63, Kronika smíšené (dívčí) měšťanské (střední, základní devítileté) školy Brušperk -/1. a 3. díl/, s. 40.

¹¹⁵ SOkA Frýdek-Místek, fond: Základní škola Vojtěcha Martínka Brušperk, inv. č. 62, typ evid. jednotky: karton, Zápisy z pedagogických porad 1945-1953.

¹¹⁶ SOkA Frýdek-Místek, fond: Základní škola Vojtěcha Martínka Brušperk, inv. č. 63, Kronika smíšené (dívčí) měšťanské (střední, základní devítileté) školy Brušperk -/1. a 3. díl/, s. 43.

¹¹⁷ SOkA Frýdek-Místek, fond: Základní škola Vojtěcha Martínka Brušperk, inv. č. 62, typ evid. jednotky: karton, Zápisy z pedagogických porad 1945-1953.

¹¹⁸ SOkA Frýdek-Místek, fond: Základní škola Vojtěcha Martínka Brušperk, inv. č. 63, Kronika smíšené (dívčí) měšťanské (střední, základní devítileté) školy Brušperk -/1. a 3. díl/, s. 42.

¹¹⁹ Tamtéž, s. 55.

*ztráty. Dlouho to trvalo, než se alespoň trochu zapomnělo, ale docela se tato křivka nezapomene nikdy“.*¹²⁰

7.2 Dokončení stavebních činností a otevření vysoké školy

Možná si říkáte, proč jsem tuto kapitolu nenazvala jednoduše slavnostní otevření nové budovy školy, když by si bez pochyby zmínku zasloužilo, po tom všem úsilí, které občané vynaložili, aby ho dosáhli. Jenže žádné takové oslavy jejich úspěchu se moderní budově brušperské školy nedostalo. Sice se zde ceremoniál „přestřižení pásky“ konal, ale byl určen úplně jiné instituci, než jaká zde byla plánovaná. Jednalo se sice také o školu, jenže ne o obecní, která tam byla plánována, ale vysokou. Její oficiální název zněl „*Vysoká škola technická v Ostravě se sídlem v Brušperku*.“¹²¹ Asi vám hlavou proběhlo, proč se této věci chci věnovat podrobněji, důvodem je skutečnost, že tato událost měla hluboký dopad na celou budovu školy, o které tato práce pojednává. Jedno její jižní křídlo totiž kvůli této příhodě už nikdy nezačalo sloužit svému zamýšlenému účelu, tedy být domovem pro obecní školu. I další části školní budovy jako následek poznaly změn, jelikož když se najednou musíte popasovat se ztrátou třetiny prostoty, se kterým jste tak dlouho počítali, nevyhnete se změnám, které se těžko dají označit za ideální. Je to dosti smutný příběh, ve kterém se stavba nedočkala dokončení ve své zamýšlené a pečlivě promyšlené podobě a k nápravě nikdy nedošlo.

Ale popořadě, jak se vůbec objevila vysoká škola v třítisícovém městečku?¹²² V Ostravě pro její umístění totiž nebyla k dispozici vhodná budova a výběr na Brušperk padl proto, že se zde nacházela „*bohatě dimenzovaná moderní novostavba pro národní a střední školu*“, takže nově příchozí studenti měli zajištěné pohodlí odpovídající své soudružské důležitosti. Nutnost zřízení další technicky zaměřené vysoké školy vyvstala z vysoké poptávky po odbornících na oblast báňského a těžkého strojírenství¹²³ a vznikla vládním nařízením č. 81/50 Sb. z 27. června 1950. Přípravná jednání vedla komise složená ze zástupců KNV, brušperského MNV, školského inspektora, expertů ministerstva školství, věd a umění a v rámci této skupiny najdeme mezi zúčastněnými i jméno Vladimíra Meduny, toho času již profesora.¹²⁴

---

¹²⁰ Tamtéž, s. 58.

¹²¹ Názvy této instituce jsou dosti nekonzistentní, v pramenech se kromě výše zmíněného vykytuje i „Vysoká škola těžkého strojírenství“ nebo „Vysoká škola strojní“.

¹²² V roce 1950 přesný počet obyvatel činil 2 999 a od poloviny 19. století se stabilně pohyboval okolo tohoto čísla jen s menšími výkyvy. PROKOP, Radim: *Město, kde se zastavil čas*. Těšínsko, 37, 1994, č. 3, s. 4.

¹²³ *Fakulta strojní a elektrotechnická VŠB v Ostravě*, vydáno k 40. výročí založení, Ostrava 1990.

¹²⁴ *Pamětní spis vydaný u příležitosti 30. výročí založení fakulty strojní a elektrotechnické Vysoké školy báňské v Ostravě*, Ostrava 1980, s. 12.

Jaké úpravy muselo jižní křídlo prodělat, aby vyhovovalo svému novému účelu? Bylo potřeba zařídit učebny, kanceláře, internát s kapacitou 120 lůžek a menzu s kuchyní.¹²⁵ Část ubytovacích kapacit vznikla přetvořením šaten, další pak rozdělením šesti místností, původně určených pro učebny, pomocí pohyblivých příček. Tímto způsobem se z každé třídy staly tři samostatné bytové jednotky pro pět až šest studentů. Jiné razantní úpravy si vyžádal už jen prostor původně zamýšlený jako tělocvična, jelikož získal novou funkci, a to posluchárny s kapacitou pro 120–150 studentů. Zde se ukázalo nutným vytvoření jedněch dveří z chodby pro přístup přednášejících, protože jediný dosavadní vchod vedl z vnějšku. Takto se vyřešila posluchárna pro aktuální první ročník, ta pro budoucí druhý měla být zřízena v sále vyhrazeném pro společenské podniky, jako třeba divadelní představení nebo přednášky. Pro potřeby frekventantů se plánovalo upravit jen přední řady sedadel, pomocí instalací pultíků, aby si mohli pohodlně pořizovat záznamy přednášky. Místa k sezení v zadní části si pak měla zachovat klasický vzhled bez jakýchkoliv modifikací. Toto řešení se zdálo přijatelné oběma stranám, jak městu Brušperk, tak vysoké škole, navíc se dalo označit za velmi hospodárné, protože po odstěhování vysoké školy stačilo zařízení pro posluchače poměrně lehce odmontovat a dále využít.

Ani této státem velmi upřednostňované stavbě se však nevyhnuly potíže, týkaly se jak dodání vybavení, tak postupu stavebních prací. V záznamech o prohlídkách budovy najdeme zápisy typu „*Celkový stav budovy přidělené VŠTS a internátu nenasvědčuje, že by provoz mohl být zahájen 1. října.*“ Méně jak měsíc před tímto datem totiž v budově dosud nedošlo k provedení přívodu vody, dokonce ještě ani nepadlo rozhodnutí, jestli bude napojena na městský vodovod, nebo dojde výkopu vlastních studen. Kotelna také ještě neexistovala, stejně tak připojení na elektrickou síť. O více než týden později situace nenaznala citelného zlepšení, např. s montováním kotlů se sice už začalo, jenže doba dokončení se odhadovala asi na pět týdnů. Zahájení dodávek teplé vody se navíc ukázalo být stále v nedohlednu kvůli chybějícím bojlerům, i když ty byly objednány už před rokem. Pro nedostatek materiálu a dělníků vážly také stolařské práce, sice padl příslib na montáž osm až deset pracovních sil sehnat, „*ale ti do dnešního dne nepřišli*“. Tímto bych výčet různých zdržení a jejich příčin ukončila, jelikož kompletní by vystačil snad na celou knihu. Jak neefektivně výstavba v tomto období probíhala, a co všechno mohlo zapříčinit zpoždění, jsem už snad na tomto případě popsala dostatečně.

Protože slavnostní otevření námi sledované školy se z nějakého důvodu neuskutečnilo, musíme se spokojit s poznáním, jak proběhl daný ceremoniál v případě Vysoké školy technické.

---

¹²⁵ *Fakulta Strojní a elektrotechnická VŠB v Ostravě.*

Ten se konal se v pondělí 16. října v deset hodin dopoledne.¹²⁶ Slavnost zahájila kapela ostravské SNB, pokud vyhověla žádosti vedení školy, tak zazněla československá hymna, následovaná tou sovětskou. Nato kulturní vložka pokračovala zpěvem budovatelských písní žákyněmi střední školy a po nich studenty z Československého svazu mládeže. Jeden z vysokoškoláků poté přivítal přítomné a současně omluvil neúčast prezidenta Klementa Gottwalda a dalších funkcionářů včetně projektanta budovy architekta Chamráda. Projev také pronesl prorektor, prof. Steiner, ve kterém vyjádřil přání, aby z této vysoké školy vyšli lidé „*celí, spjatí s dělnickým stavem a vedoucí stranou KSČ.*“ Kronikář Karel Špaček tento den označil jako pro Brušperk památný.¹²⁷ Tato událost znamenala i zahájení prvního akademického roku vysoké školy, do kterého vstupovala se počtem 128 posluchačů, kteří v naprosté většině případů bydleli v místním internátu, stejně jako někteří pedagogové.¹²⁸ I když vznikla jako samostatná vysoká škola, vyučování i hospodářská agenda plně závisely na Vysoké škole báňské v Ostravě a z tohoto důvodu došlo už po roce k jejímu přičlenění jako fakulty báňského strojírenství.¹²⁹ Vysokoškolská výuka probíhala v Brušperku po dobu dvou let, dokud vysoká škola nezískala komplex budov v centru Ostravy a nepřesunula se tam.¹³⁰

Ze záplavy blahopřejících telegramů od těch, kteří se nemohli slavnostního otevření zúčastnit, vyberu ten od Vladimíra Chamráda, toho času již vykonávajícího funkci náměstka primátora Prahy. Omlouvá se v něm za svou neúčast na slavnosti a prosí „*abyste přijali ode mne přání plného úspěchu a rozkvětu Vaší vysoké školy v Brušperku.*“¹³¹

Zajímalo by mě, co se mu v této chvíli honilo hlavou, když se zčista jasna upřela taková pozornost na budovu, jejíž podobu zásadním způsobem pomohl stvořit. Za běžných okolností by to pro jeho kariéru jistě znamenalo výhodu, jenže to by danou stavbu nesměl navrhnout ve stylu, který zrovna v tuto dobu zažíval podrobování silné kritice. Bez přehánění se dá říct, že funkcionalismus upadl v nemilost a on sám takto určitě skončit nechtěl. Žádné negativní komentáře na vzhled budovy jsem ale nezaznamenala, ba naopak ji různé návštěvy a delegace hodnotily s nadšením. Ať už se jednalo o polského vojvodu, dvacet jedna ředitelů z Prahy nebo zájezd sovětských učitelek.

---

¹²⁶ Archiv VŠB, fond: Vysoká škola technická.

¹²⁷ SOkA Frýdek-Místek, fond: Městský národní výbor Brušperk, inv. č. 15, Kronika Brušperk – 2. díl, s. 56.

¹²⁸ Pamětní spis vydaný u příležitosti 30. výročí založení fakulty strojní a elektrotechnické Vysoké školy báňské v Ostravě, Ostrava, 1980, s. 14.

¹²⁹ Fakulta Strojní a elektrotechnická VŠB v Ostravě, vydáno k 40. výročí založení, Ostrava, 1990.

¹³⁰ Pamětní spis vydaný u příležitosti 30. výročí založení fakulty strojní a elektrotechnické Vysoké školy báňské v Ostravě, Ostrava, 1980, s. 15.

¹³¹ Archiv VŠB, fond: Vysoká škola technická.

8 Stěhování do nové školy

Během listopadu 1950 už probíhaly přípravy na přestěhování do nové školní budovy, do kterých se zapojili i samotní žáci, kteří pomáhali s opravami pomůcek a přípravami výzdoby.¹³² Desátého prosince pak konečně došlo k tak dlouho očekávanému přemístění z nevyhovujících podmínek. Bohužel se však kvůli prostorovým nárokům vysoké školy nepřesunuly do nového působiště úplně všechny třídy, dvě z národní školy zůstaly v budově bývalé dívčí školy u řeky. Práce v interiéru budovy pokračovaly i po zahájení výuky. V polovině listopadu pořád nedošlo k dokončení hlavního vchodu, takže se objekt nedalo uzavřít a zbytečně tak docházelo k únikům tepla. Dodavatel toto zdržení ospravedlňoval nedostatkem suchého dubu. Potíže způsobovaly i okna, protože byla zhotovena z měkkého dřeva, které ještě stále pracovalo, následkem čehož některá nedoléhala nebo se nedala úplně zavřít. Část okenních ráků se zkřivila, což vyvolalo následné popraskání jejich skleněných výplní. Opravy navíc kvůli chybějícím náhradním součástkám probíhaly jen pomalu.¹³³

Tímto ale komplikace nekončily, dalším problémem se ukázal být nábytek, který firmy nedodaly v termínu. Pro vyřešení nastalé situace se vedení školy obrátilo na dosti neobvyklý zdroj školního inventáře a to na místní hostinské, kteří v souhrnu zapůjčili 14 stolů a 60 židlí. Chybějící lavice tvořily jen jeden z mnoha nedodělků, celá budova nebyla úplně hotová, o čemž svědčí fakt, že poslední zedník opustil pracoviště až rok po termínu stěhování.¹³⁴

Co tedy stálo za tím spěchem, s jakým došlo k přesunu do určité míry nedokončených prostor? Proč vedení prostě nevyčkalo ještě několik měsíců a nešetřilo si tak množství komplikací a těžkostí, které poté muselo řešit? Důvodem nejspíše bylo kolování zaručených zpráv o plánech ostravských úřadů na využití celé stavby jen vysokou školu. Hrozba, že by usilovná, mnoholetá práce přišla vniveč a místní žáci by nadále zůstali v starých a hlavně zdraví nebezpečných prostorách na kdovíjak dlouhou dobu, zjevně zapůsobila, protože se v kronice měšťanské školy dočteme „*nastěhovali jsme se do budovy rychle, ať byla, jaká byla. Práce jsme měli dost, ale šlo to.*“¹³⁵ Dala se takováto obava považovat za oprávněnou nebo spíše za zbytečnou paranoii? Odpověď může nastínit korespondence vedení internátu zmíněné vysoké školy, které už v prosinci 1950 upozorňovalo, že ubytovací kapacity a celkově umístění vysoké školy strojní v Brušperku vyhovovalo jen pro daný studijní rok. V tom následujícím totiž měli

---

¹³² SOkA Frýdek-Místek, fond: Základní škola Vojtěcha Martíčka Brušperk, inv. č. 63, Kronika smíšené (dívčí) měšťanské (střední, základní devítileté) školy Brušperk -/1. a 3. díl/, s. 45.

¹³³ Archiv VŠB, fond: Vysoká škola technická.

¹³⁴ SOkA Frýdek-Místek, fond: Základní škola Vojtěcha Martíčka Brušperk, inv. č. 63, Kronika smíšené (dívčí) měšťanské (střední, základní devítileté) školy Brušperk -/1. a 3. díl/, s. 45.

¹³⁵ Tamtéž, s. 45.

přibýt posluchači dalšího ročníku, pro které by se už nenašlo ve stávajících prostorách místo. K vyřešení tohoto problému navrhoval ředitel internátu přistoupit ke stavbě další budovy, protože využít k tomuto účelu objekt nedávno uvolněný přestěhováním národní a střední školy nepřicházelo v úvahu. Nevyhovoval jednak po stránce hygienické a světelné, ale navíc by studentům neposkytoval dostatečný klid ke studiu.¹³⁶ Kdyby národní a střední škola zůstaly na svém starém místě, vysoká škola by dostala k dispozici úplně celou budovu. Obavy z nedostatku prostoru na další rok by se tak jednoduše zažehnaly, bez podstupování po všech stránkách náročného procesu stavby dalšího objektu. Do jaké míry mohl být tento scénář reálný? To se asi nikdy nedozvíme. Každopádně ředitelství místních škol nemínilo toto riziko podstupovat a asi se jim nemůžeme divit.

Vraťme se však k popisu nesnází, které stěhováním do ne úplně dokončeného objektu vznikly. Kromě nedostatečném počtu tříd potíže způsoboval i nedostatek věšáků, který se stejně jako u chybějících stolů a židlí prozatímne vyřešil zápůjčkou z místních hospod. Ve školní kronice najdeme dokonce i jmenovité odůvodnění této nepříjemnosti „*protože projektant Ing. Meduna zapomněl na šatny.*“ Dle mého názoru padla v tomto ohledu vina na projektanta nespravedlivě, podle plánů se při stavbě školy s šatnami počítáno. Za pravého viníka této situace bych označila spíše Vysokou školu technickou, protože celá široká chodba plánovaná pro šatny se přestavěla kvůli zajištění požadované kapacity internátu na několik ložnic.¹³⁷

Za úplně největší zdroj těžkostí považoval ředitel školy pro mě poměrně překvapivě zdánlivě nekonečné plochy stěn, jelikož měly být zcela zaplněny ideologicky odpovídající výzdobou. Přitom nechyběly jen části inventáře, ale i jedna celá část školní budovy, konkrétně tělocvična, kvůli čemuž žáci cvičili všude, kde se dalo: ve třídách, chodbách i balkonech. Na začátku března se už konečně mohlo zdát, že se situace obrátila k lepšímu, protože v tuto dobu škol obdržela objednaný nábytek pro žáky od firmy Drukov v Brně. Jednalo se o 100 lavic a 200 židlí, takže hostinské stoly se zase mohly navrátit zpátky na své místo. Jenže v polovině tohoto měsíce si zabrala vysoká škola další prostor a tím pádem měšťanská ztratila čítárnu. V dubnu se konečně začalo blýskat na lepší časy, jelikož žákům byla dána k dispozici nejen čerstvě dokončená tělocvična, ale začalo se i s úpravami zimní zahrady, šaten a díky pomoci rodičů také pracemi na vylepšení vzhledu okolí školy. O měsíc později tak mohl být uspořádán

---

¹³⁶ Archiv VŠB, fond: Vysoká škola technická.

¹³⁷ Tamtéž.

den otevřených dveří a to dokonce dvakrát.¹³⁸ Poslední zbývající kusy vnitřního zařízení školy však dorazily až po začátku dalšího školního roku.¹³⁹

9 Potíže, které stavbu provázely

Tak masivnímu projektu se samozřejmě obtíže zcela nevyhnuly, veskrze plynuly z nedostatku, jednak financí, tak pracovních sil, organizace, materiálu a času. S některými se vedení města vyrovnalo hůře, s jinými lépe. Potíže s peněžními prostředky hrály asi největší roli, jako příklad uvedu reakci na dotaz sociální referentky Žofie Konečné, který položila na schůzi pléna v únoru 1950 ve znění, jestli MNV dostatečně vyplatí částku 5 000 Kčs pod Vánoční strom republiky, odhlasovanou na poslední schůzi. V odpovědi se jí dostalo, že „*MNV nebude moci své usnesení dodržet, jelikož již nemá peněz*“.¹⁴⁰

Těžkosti nastaly i při budování přístupové cesty ke škole, protože k její stavbě se ukázala jako nevyhnutelná demolice jednoho domku, kterého se však jeho majitel nemínil vzdát. Jako východisko z této situace mu mělo být přiděleno náhradní bydlení ve formě domu po občance, která se ho vzdala odchodem do pohraničí. Zdálo by se, že problém je tímto vyřešen, jenže daná paní se rozhodla k návratu do Brušperka a své stavení samozřejmě požadovala zpátky.¹⁴¹

Do kategorie nesnází by se daly zařadit i různé poplašné zprávy, které o stavbě čas od času začaly kolovat. Na začátku roku 1950 se například mezi lidmi šířila zaručená informace, že dojde k zastavení veškerých prací na škole. Místnímu národnímu výboru nadřazené úřady v Ostravě totiž rozhodly snížit peníze určené na stavbu škol v Brušperku a získanou částku převést na opravy těch karvinských. Nakonec však toto nařízení přehodnotily a na výstavbu brušperských škol pro daný rok uvolnily celých 15 milionů Kčs.¹⁴² Je dosti možné, že důvodem pro tento názorový obrat nebyla náhle probuzená touha zajistit brušperským dětem kvalitní prostředí pro vzdělávání, ale spíše snaha zajistit místo pro plánovanou novou vysokou školu a její úderníky.

Bohuslav Petlach prohlásil, že je nutné zařídit běh věcí tak, aby se po letních prázdninách začalo vyučování už v nové budově. Rovnou využil příležitosti a apeloval na plnění občanské povinnosti na stavební brigádě. K tomuto ohlásil svůj „*čestný závazek*“ ve

---

¹³⁸ SOkA Frýdek-Místek, fond: Základní škola Vojtěcha Martíčka Brušperk, inv. č. 63, Kronika smíšené (dívčí) měšťanské (střední, základní devítileté) školy Brušperk -/1. a 3. díl/, s. 45.

¹³⁹ Tamtéž, s. 4.

¹⁴⁰ SOkA Frýdek-Místek, fond: Městský národní výbor Brušperk, inv. č. 91, typ evid. jednotky: karton, Zápisy ze schůzi pléna, 6. 2. 1950.

¹⁴¹ Tamtéž, 6. 2. 1950.

¹⁴² Tamtéž, 30. 3. 1950.

formě odpracování šesti týdnů o prázdninách nad rámec své pracovní povinnosti. Následně bylo přijato, že ruku k dílu přidají i zástupci MNV a vyzývají občany k připojení.¹⁴³

V mnoha projevech byla zmiňována vděčnost k občanům, jak obětavě a nezištně se podíleli na stavbě školy. Že takto vyzdvihované úsilí nebylo vždy vynaloženo dobrovolně, jsme si už ukázali. Avšak vedení města se obávalo nejen neplnění pracovní povinnosti, ale také, že by obyvatelé města mohli ze staveniště školy krást materiál. V červnu 1948 totiž bylo ustanoveno a veřejnosti prostřednictvím rozhlasu a veřejné tabule ohlášeno „*kdo oznámí neb přivede na stopu osoby, které by ze staveniště něco odcizovaly, resp. již odcizily, obdrží odměnu od MNV.*“¹⁴⁴ Byly tyto obavy oprávněné? Nenašla jsem žádný záznam o usvědčených zlodějích materiálu určeného na stavbu školy. V říjnu 1950 sice na plénu Josef Strakoš upozornil, že občan Brabec odvážel ze staveniště desky a jeho počínání vzbudilo obecné pohoršení, jenže předseda MNV toto domnělé rozkrádání socialistického majetku vyvrátil. Všichni dělníci na stavbě dostávali od Národního podniku, pro který pracovali, dřevo navíc dle informací u nadřízeného obviněného si dotyčný jen desky zapůjčil a byl povinen je vrátit.¹⁴⁵ V poválečných letech bylo stavebnictví kvůli panujícím nedostatku utlumeny, v roce 1948 např. dle nařízení ONV nesmělo vůbec docházet k vydávání stavebního povolení na nové budovy.¹⁴⁶

10 Plány školní budovy

Historik Martin Strakoš popsal vzhled budovy brušperské školy takto: „*Asymetrickým pojetím, užitím strohých geometrických těles, pásových oken, plochých střech či působivého rizalitu nad hlavním vstupem a především celkovou koncepcí založenou na funkčním rozvrhu stavby nebylo pochyb, že škola patří k velmi dobrým příkladům pozdního funkcionalismu.*“¹⁴⁷ Možná nechybělo mnoho a zmíněná budova by vypadala úplně jinak a mnohem méně originálně. Vladimír Chamrád totiž na neutuchající žádosti ze strany zástupců města Brušperk ohledně výstavby školy v březnu 1946 odpověděl, že navrhuje v dalším postupu počkat „*jelikož je naděje, že stavby škol budou prováděny dle jednotného způsobu a tudíž plány budou dodány.*“¹⁴⁸ Naštěstí se tak nestalo a místo unifikované stavby, ničím se neodlišující od stovek dalších, vznikla jedna jedinečná z ideového návrhu Vladimíra Chamráda, dále rozpracovaného

---

¹⁴³ Tamtéž, 30. 3. 1950.

¹⁴⁴ Tamtéž, 2. 6. 1948.

¹⁴⁵ Tamtéž, 20. 10. 1950.

¹⁴⁶ Tamtéž, 3. 4. 1948.

¹⁴⁷ STRAKOŠ, Martin: *Nová Ostrava a její satelity*, s. 140.

¹⁴⁸ SOkA Frýdek-Místek, fond: Městský národní výbor Brušperk, inv. č. 91, typ evid. jednotky: karton, Zápisy ze schůzí pléna, 16. 3. 1946.

v plánech jeho jmenovce Meduny. O možných důvodech, které vedly k zadání projektu právě této dvojici, jsem se zmínila v kapitole „*Architekti stojící za projektem.*“

Jak velkou částku Vladimír Meduna inkasoval za vyhotovení plánů? Podle pokladního deníku proběhla platba ve třech splátkách v období července až října roku 1947, celkem se jednalo o sumu 105 000 Kčs.¹⁴⁹ Jaký podíl činil obnos určený pro projektanta v celkové ceně školy? Jistě zajímavá otázka, ale s poměrně obtížně určitelnou odpovědí, jelikož hodnocení celkových finančních výdajů na stavbu se ve zdrojích liší a navíc během období výstavby proběhla měnová reforma, která hodnotu peněz zcela změnila.

První verze plánů se nestala jejich konečnou variantou, ukázalo se nutné na nich provést některé změny, např. co se týče orientace na světové strany.¹⁵⁰ Správné plánování škol s ohledem na světové strany hrálo v tomto období velkou roli. Za ideální se považovalo jihovýchodní až jihozápadní, protože takto slunce v poledne neoslňuje, jelikož je dostatečně vysoko a navíc se v tomto čase většinou nevyučuje. Jen kreslírny a dílny měly být umístěny spíše na západ nebo východ.¹⁵¹ Vhodné situování budovy ke světovým stranám k jihovýchodu mělo na Moravě v roce 1948 jen 713, tedy 17,9 % z jejich celkového množství.¹⁵²

11 Ideální škola daného období

Než se pustím do rozboru plánu a vybavení školy, považuji za vhodné ukázat, jak vypadala dle názorů odborníků vzorová škola této doby. Nejenom, že pak můžeme porovnat návrh brušperské školy s daným ideálem, ale hlavně nám pomůže proniknout do přemýšlení architektů té doby. Jaké prvky a vybavení považovali za nezbytné nebo jak vnímali důležitost estetiky? V konečném důsledku nám tento přehled může pomoci pochopit, jak moc se vnímání krásy a důležitosti vzezření budov škol od sledovaného období posunulo a jakým směrem. V ročníku 1948 časopisu *Architektura ČSR* vyšel článek na toto téma, s titulkem *Budujeme novou školu* od K. L. Labouťka a dále zde byly publikovány ještě *Odpovědi na otázky Státního výzkumného ústavu pedagogického*. Ty nám zase mohou ukázat, jaké aspekty nového způsobu navrhování škol vyvolávaly nejvíce otazníků.

Při návrhu nové školy bylo považováno za velmi podstatné věnovat dostatečnou pozornost její estetické stránce. Z jakého důvodu se zrovna „*ladné, architektonicky dokonalé*

---

¹⁴⁹ SOkA Frýdek-Místek, fond: Základní škola Vojtěcha Martínka Brušperk, inv. č. 12, typ evid. jednotky: úřední kniha, Deník újezdni školní rady.

¹⁵⁰ SOkA Frýdek-Místek, fond: Městský národní výbor Brušperk, inv. č. 91, typ evid. jednotky: karton, Zápisy ze schůzí pléna, 17. 1. 1947.

¹⁵¹ KOMISE PRO VÝSTAVBU ŠKOL PŘÍ ÚSTŘEDÍ ARCHITEKTŮ V ČECHÁCH: *Odpověď na otázky Státního výzkumného ústavu pedagogického J. A. Komenského*. *Architektura ČSR*, 7, 1948, s. 133.

¹⁵² *Ukázky vyučování v pracovní škole*. *Architektura ČSR*, 7, 1948, s. 131.

prostory, vkusná úprava vnitřku školy a jejího okolí“ zařadily mezi hlavní parametry, podle kterých se hodnotila kvalita školních budov? Stalo se tak kvůli vlivu na vnímání krásy, kdy architekti věřili, že pokud dítě bude od útlého věku obklopeno dokonalým prostředím, pochopí, jak je to důležitá věc a bude se ze všech sil pokoušet dosáhnout stejného standartu během všech dalších etap svého života, tedy jak ve svém budoucím domově, tak na pracovišti nebo v místech určených pro trávení volného času.¹⁵³

Významné místo v plánování školy pak zaujímala shromažďovací hala, protože pomohla propojit prostřednictvím divadelních představení nebo školních besídek žáky, jejich učitele a samozřejmě rodiče v jeden celek. Z tohoto důvodu musela disponovat dostatkem místa, aby se dovnitř pohodlně vešli všichni žáci, dále se pokládal za důležitý snadný přístup a v případě, že se počítalo s jejím využíváním i veřejností, doporučovalo se pro ni zajistit vlastní vchod, šatny a sociální zařízení. Škola se tak mohla stát i střediskem celé obce, stačilo při projektování vyčlenit několik místností pro veřejnou knihovnu a různé klubovny. Výhodou tohoto uspořádání je skutečnost, že se všechny služby občanům nacházejí pohodlně pod jednou střechou a ještě se uspoří finanční prostředky, které by vyžadovala výstavba samostatného kulturního domu.¹⁵⁴ Za zřízením školní kuchyně a jídelny stála také vyšší myšlenka, než jen pouhé uspokojení fyziologické potřeby žactva a zaměstnanců, záměrem bylo prostřednictvím společného stolování setřít sociální rozdíly, navíc dávalo prostor k dalšímu výchovnému působení učitelů na své svěřence.

Jaký byl důvod přeměny tradičních tříd v pracovny? Jak si můžeme druhé jmenované představit? Nejpatrnější rozdíl mezi třídou a pracovnou sestával v počtu předmětů, které se v ni vyučovaly. Tím, že pracovny byly cíleny jen na vyučování jednoho předmětu, maximálně pár sobě příbuzných, mohly si dovolit luxus mnohem specifičtějšího vybavení než třída, ve které by se vyučovalo vše od chemie po dějepis. Kvůli umožnění většího množství samostatné práce ve skupinách se do bezprostřední blízkosti umisťovaly ještě pracovny pomocné. Toto rozmístění taky umožnilo umístit kabinety vyučujících přímo k místu, kde se jejich výuka konala. Tímto opatřením odpadlo učitelům dříve nevyhnutelné plánování, jaké pomůcky přesně v dané hodině použijí, a také potřeba si je společně s knihami nosit, jelikož vše potřebné a vztahující se k určitému předmětu na ně již čekalo připravené k použití přímo v dané místnosti. V každé pracovně se měla nacházet skříň, vybavená příruční knihovna a prostor pro výstavku, co se týče rozměrů těchto místností, tak obvykle se doporučovalo deset metrů na délku, šest a

---

¹⁵³ Tamtéž, s. 127.

¹⁵⁴ *Ukázky vyučování v pracovní škole*. Architektura ČSR, 7, 1948, s. 129.

půl na šířku a tři metry a čtyřicet centimetrů na výšku. Pro umožnění diferencované skupinové výuky sloužila skleněná stěna.

V prostorově rozsáhlých školách se pak aplikovalo rozdělení na několik souvisejících částí, rozmístěných pečlivě tak, aby veškerá výuka probíhala v symbióze a vzájemně se negativně neovlivňovala. Vznikl tak třeba „rušný úsek“, kde se nacházely dílny a hudební síň.
155

Navzdory všemu vybavení a specializovaným místnostem, které musela moderní škola pojímat, měl mít pořádek projektant na paměti, aby zapadala do rázu krajiny a obce.¹⁵⁶ Na druhou stranu se mohla stát novou dominantou daného místa, ve stejné míře jak to činil kostel nebo zámek.¹⁵⁷ Správně vytvořený půdorys si měl zachovat jasné linie a jednoduchost. Jednou z největších chyb, které se architekt mohl dopustit, bylo vytvoření „vzletné zvláštnosti“, neodpovídající panoramatu města a jeho obyvatelům.¹⁵⁸

12 Vnitřní rozvržení budovy

Po zřehledňujícím úvodu se nyní podíváme na konkrétní podobu nové brušperské školní budovy v plánech.¹⁵⁹ Dostává se nám zde i přehledu pánovaného vnitřního zařízení, díky dokumentu od Stavoprojektu¹⁶⁰ z 19. července 1949, ve kterém najdeme seznam všech místností, které se v budově měly nacházet. Kvůli snadné orientaci je soupis inventáře rozdělen podle poschodí na přízemí, první a druhé patro a další členění je pak dle jednotlivých škol. Jedná se vlastně o tabulku, kdy vodorovně jsou vypsané funkce, jež budou místnosti plnit, horizontálně poté rejstřík plánovaného nábytku, který je měly zaplnit. Pokud se daný kus vybavení měl v místnosti nacházet, uvidíme v místě průniku číslo, značící jeho potřebný počet.

Jako první popíši jižní křídlo, tedy školu obecnou, zde se měla v přízemí nacházet ředitelna, hovorna, sborovna, zeměpisný kabinet, tři pomocné pracovny, dva blíže nespecifikované kabinety, pracovna, herna a chodba. Vybavení ředitelny měly tvořit dvě polokřesla, stůl do ředitelny, skříň na sbírky do kabinetu, skříň pro ředitele do ředitelny, dvě skříně do ředitelny – horní část, psací stůl a umyvadlo. V herně bychom pak dle přání projektanta našli třicet žakovských židlí, šest kusů pracovních stolků do pomocné pracovny, čtyři skříně na sbírky do kabinetu, maňáskové divadlo a tabuli. V druhém patře se pak mimo

---

¹⁵⁵ Tamtéž, s. 130.

¹⁵⁶ Tamtéž, s. 131.

¹⁵⁷ KOMISE PRO VÝSTAVBU ŠKOL PŘÍ ÚSTŘEDÍ ARCHITEKTŮ V ČECHÁCH: *Odpověď na otázky Státního výzkumného ústavu pedagogického J. A. Komenského*. Architektura ČSR, 7, 1948, s. 139.

¹⁵⁸ *Ukázky vyučování v pracovní škole*. Architektura ČSR, 7, 1948, s. 132.

¹⁵⁹ SOkA Frýdek-Místek, fond: inv. č. 720, č. kart. 9, Plány na školní budovu.

¹⁶⁰ Československé stavební závody, národní podnik, krajský architektonický ateliér Brno.

jiného nacházela hudební síň s plánovanými 48 žakovskými židlemi, polokřeslem, 24 žakovskými stolky, katedrou, konzolí na houbu a křídou, umyvadlem, gramofonem, klavírem a obligátní tabulí. Jako zajímavost mi přišlo umístění harmonia v jednom z kabinetů na druhém podlaží.

Pro představu jaké množství nábytku bylo potřeba k vybavení celé jedné školy, přidám ještě jeden číselný přehled. Celkem se v prostorách obecné školy mělo nacházet např. 635 žakovských židlí, 11 židlí pro učitele, 201 žakovských stolků, 39 pracovních stolků do pomocných pracoven nebo 12 konzolí na houbu a křídou. Slova jako učebna nebo třída v tomto plánu nenajdeme, místo toho jsou požívány termíny pracovna, nebo pomocná pracovna. Typická pracovna obsahovala mezi třiceti a čtyřiceti dvěma židlemi, takže dle vybavení si můžeme odvodit, že pracovna plnila velmi podobný účel jako třída.

Nyní se přesuneme do prostoru měšťanské školy, jelikož zde docházely starší děti, než do obecné, funkce jednotlivých místností jsou různorodější a tak se ji budu věnovat trochu podrobněji. V přízemí bychom našli pracovnu biologie, místnost pro uskladnění sbírek, celkem tři pomocné pracovny, dva kabinety, dvě jazykové pracovny, místo věnované aktivitám žakovské organizace zázemí pro pedagogické zaměstnance, poté sborovnu, ředitelnu a hovornu. Do prvního nadzemního podlaží pak byla umístěna fyzikální laboratoř, čtyři pomocné pracovny, kabinet, dvě pracovny matematiky, dva kabinety, pracovna sloužící zároveň pro výuku dějepisu i zeměpisu a sklad na pomůcky. Konečně v druhém poschodí se nacházelo pět pomocných pracoven, pracovna výtvarné výchovy, sklad na pomůcky, čtyři kabinety, další sklad, po jedné pracovně ruštiny a politické výchovy, dále hudební síň, a místnost pro uložení nástrojů.

Úhrnný počet nábytku se zdá velmi podobný s obecnou školou, liší se hlavně speciálními stoly, kdy každá úzce zaměřená pracovna potřebovala jiný model. Židlí pro žáky zde mělo být 676, těch učitelských devatenáct, žakovských stolků 171, pracovních stolků do pomocné pracovny třicet tři.

Když už se v této kapitole věnovala pozornost pracovním, přidám pro lepší představu, jak to tam vlastně vypadalo, tedy připojím seznam vybavení jedné konkrétní se zaměřením na biologii. Viděli bychom zde čtyřicet dva žakovských židlí, židli pro učitele, čtyři pracovní stoly do biologie, demonstrační stůl do biologie, průhlednou vestavěnou skříň, skříň na podnosy, vestavěnou skříň se stojanem, dvě jednotlivá zatemnění, jednu kameninovou desku, pomocnou i listovou tabuli.

K výše popsané tabulce patřil ještě sedmdesátí stránkový katalog, který blíže představoval jednotlivé kusy nábytku, určeného pro školská zařízení z produkce Stavoprojektu.

Názvy částí inventáře jsou vždy opatřeny nákresem z několika pohledů včetně uvedení rozměrů a detailním popisem, takže víme i o nejmenších podrobnostech, které nemusí být kresbě dobře vidět. Nejpočetnějším vybavením byla žakovská židle, proto zvolím pro ukázkou zrovna ji: „*Na kovové konstrukci z bežešvých trubek s průměrem 23 mm, navzájem k sobě autogenem svařených je přišroubován normální sedák a opěradlo z překližky. Kovová konstrukce natřená nástřikem v předem schváleném tonu a sedák a opěradlem je nástřikán bezbarvým lakem a zaleštěn politurou.*“ Pokud se jednalo o soustavu nábytku, např. do cvičné kuchyně, tak byla vytvořena kresba zobrazující jedna jednotlivé kusy, ale i různé možnosti na jejich sestavení dohromady.

Jistě jste si všimli, že ve výčtu různých místností chybí toalety, stalo se tak spíše z důvodu, že jejich vybavení měl dodat jiný podnik než Stavoprojekt. V dokumentaci u plánů se totiž dočteme instrukce: „*Záchody, koupelny, sprchy, záchodové předsíně vymalovat bíle*“, ale také si můžeme prohlédnout nákresy kabinek.¹⁶¹

Když srovnáme vizi ideální školu s reálnými plány a vybavením školy brušperské, nenajdeme moc rozdílů. Došlo zde k aplikování většiny moderních poznatků a požadavků tehdejší doby, od vytvoření specializovaných pracoven namísto univerzálních tříd, umožnění diferencované výuky pomocí rozdělení pracoven skleněnými příčkami, postavení společenského sálu, který snadno pojmul žáky obou škol, který byl doplněn šatnami a dalším zázemím pro diváky, takže mohl výborně sloužit plejádě kulturních podniků v obci a ušetřilo se tak za stavbu samostatného kulturního domu. Úplně všechny poučky následovány samozřejmě nebyly, třeba nedošlo k vytvoření hlučné části, pojímající všechny předměty, při kterých vznikal hřmot. Ledaže by se v pracovních politické výchově, která se měla dle projektu stát sousedem hudební síně, také plánovalo provozování nějaké citelně hlasité vzdělávací aktivity.

13 Detaily použitých pracovních procesů

Průběhu stavby jsem se sice již věnovala, ale pouze velmi obecně. V této kapitole se dozvíte odpovědi na otázky, jako z jaké dřeva si projektant představoval parkety a kolik to stálo. Jelikož se budu věnovat spíše jednotlivým útržkům z průběhu stavby, vyberu pár z každé fáze výstavby. Jako první přišly na řadu zemní práce, tedy výkopy zeminy „*bez ohledu na obtíže a okolnosti, které se vyskytnou během provádění.*“ Získaná hlína se využila na udusání násypů kolem stavby a vytvoření podlah zvýšených nepodsklepených částí budovy. Pro sklepy se

---

¹⁶¹ SOkA Frýdek-Místek, fond: inv .č. 720, č. kart. 9, Plány na školní budovu.

vyhloubil prostor o rozměru 285 m³, jeden 1 m³ vyšel na 183, 50 Kčs. Za práci v úzkých prostorech však byl účtován ještě příplatek 11, 70 Kčs, který se týkal 157 m³.

Po úspěšném vytvoření základů se mohlo přikročit k pracím zednickým. Typ zdiva zvolil sám projektant, a protože bylo z velké části tvořeno cihlami, bylo nutné je podepřít konstrukcemi z betonu a železa. Aby se zabránilo vzniku trhlinám v omítkách, zdivo ve styku s betonovými konstrukcemi muselo být řádně uklínováno. Hlavní omítky stěn projektant žádal hlazené, naprosto rovné v celých plochách a všechny dvakrát bílené. Na fasádu vyžadoval použití zušlechtné omítky fasádní ze směsi značky Břízolit, nebo jiné jemu rovnocenné, stálé barvy, s povrchem se škrábaným provedením. Fasádu bylo nutné pokrýt 1 508 m³, takže při ceně 123, 89 Kč za 1 m³ se výsledná částka vyšplhala poměrně vysoko. Na výrobu okenních rámu bylo použito vesměs dřevo, opatřené smaltovaným nátěrem.

Přehled o mzdách pracovníků na stavbě nám nejen představu platovou hierarchii daných profesí, ale také může pomoci ukázat, proč město Brušperk stanovilo pro své občany povinnost odpracovat určité množství hodin. Vzhledem ke stále napjaté finanční situaci tak ušetřilo nezanedbatelný obnos peněz, zvláště pokud se povinné brigády účastnili odborníci na nějakou oblast stavitelství. Nejvíce si za hodinu vydělal polír, dnešním jazykem stavbyvedoucí, a to 35 Kčs, z časového hlediska se samozřejmě na stavbě nejvíce podíleli zedníci¹⁶² a dělníci¹⁶³, u těch zmíním, že se na této jediné pozici objevují na stavbě i ženy a překvapivě dostávaly stejný plat jako jejich mužští kolegové. Na staveništi se ale uplatnili i jiní odborníci, jako fasádníci¹⁶⁴ nebo tesaři¹⁶⁵. Celkově stály stavitelské práce 1 862 062, 95 Kčs. Střecha byla vytvořena z několika vrstev lepenky, opatřené asfaltovým nátěrem, který za horka působí jako extra silné lepidlo.

Po dokončení zdí a stěn přišly na řadu práce malířské, při kterých se mělo použít jen osvědčených přirozených zemitých nebo uměle vytvořených barev světlého odstínu dle výběru projektanta. Padl přísný zákaz těch jedovatých nebo anilínových a „*práce budiž provedena odborně, dokonale čistě a přesně dle předpisů.*“ Práce malířské byly souhrnně vyúčtovány na částku 128 864, 05 Kčs.

Nyní se posuneme na zámečnické práce, která byly nezbytné třeba k výrobě škrabacích mříží na boty v pevném železném rámu, šestimetrových praporových tyčí se zařízením na spouštění a vyvěšení praporu, nebo obložením čelní stěny auly vlnitým leštěným plechem, přišroubovaným na dřevěné lišty. Nevzniklo by bez nich ani kování do zimní zahrady, které

---

¹⁶² Odpracovali 800 hodin, s hodinovou mzdou 29, 80 Kčs.

¹⁶³ Odpracovali 800 hodin, s hodinovou mzdou 22, 50 Kčs.

¹⁶⁴ Odpracovali 100 hodin, s hodinovou mzdou 32, 50 Kčs.

¹⁶⁵ Odpracovali 100 hodin, s hodinovou mzdou 29, 80 Kčs.

bylo nutné vytvořit speciálně na zakázku kvůli atypickým portálovým oknům s rozměry 430/180cm. Dbalo se nejen na funkčnost, ale i estetiku, všechny vzorky musely být předloženy předem projektantovi ke schválení, předpokládala se u nich bílá barva, moderní tvar a masivní provedení. Celkem byly náklady za tuto kategorii vyčísleny na 335 461 Kčs. Kvůli zimní zahradě taky došlo k instalaci čtyřiceti metrů zasklení střešních nadsvětlíků, vyrobených ze skla s drátěnou vložkou.

Tvary a velikost oken se různila, všechny však vznikly podle návrhu Vladimír Meduny, nejednalo se o žádnou velkou sériovou výrobu. Nejčastěji se vyskytovalo okno čtyřkřídle, nahoře dvojí, dole s ventilací, potřeba bylo čtyřicet tři kusů a jeden stál 1 430 Kčs. Dodatečně v nich byla nainstalována i kovová těsnění ve formě lišty z nerezavějícího kovu zn. Superhermit za 82 472 Kčs.

Tímto se dostáváme stále blíže stolařskými pracemi, vybraným materiálem pro parkety se stal dub, kvůli rozlehlosti školního komplexu jich bylo potřeba na 3 963m², což vyhnalo jejich pořizovací cenu včetně položení k jednomu milionu korun.¹⁶⁶ Přitom dřevěné podlahy nebyly použity úplně všude, v sále padla volba na ty xyloolitové, pouze doplněné tmavě mořenou dřevěnou lištou kolem zdí. Jinde se zase hodilo použít spíše dlažbu, někdy podle velmi přesných instrukcí architekta. V hale si třeba přál udělat mezi sloupy na podlaze třicet centimetrů široké pruhy olemované bílými mramorovými kostkami. V pořadí poslední pak přišly práce čalounické, zahrnující např. ušití několika druhů záclon dle velikostí oken, celkem za všechny druhy bylo městu naúčtováno 160 235, 50 Kčs.

Několikrát se v požadavcích projektanta objevují věty jako takto: „čistě vybroušené, prvotřídní provedení, z nejlepšího materiálu“ v tomto případě se týká betonové podesty a schodů. Tady se znovu ukazuje, jak velkou roli hrála estetika a vliv příkladně krásného prostředí na vývoj a názory dětí, které ve škole stráví velkou část svého života.¹⁶⁷ Moderní škola měla vlastně celkově představovat moderní dokonalý svět, takže zde nesměly chybět ani jeho technické vymoženosti. Žáci se zde měli seznámit s telefonem, mikrofonom, rozhlasem, filmem nebo elektrickými vařiči ve cvičné kuchyni.¹⁶⁸ V souladu s touto koncepcí i zázemí brušperské školy získalo na svou dobu to nejnovější dostupné vybavení, např. ústřední topení. Což byla na místní poměry jistě moderní záležitost, protože v roce 1950 se nacházelo jen v 4 % ostravských bytů.¹⁶⁹ Jenže možná nečekaně tato příjemná „novota“ někdy komfort žactvu a učitelům spíše

---

¹⁶⁶ Přesně 970 935 Kčs.

¹⁶⁷ SOkA Frýdek-Místek, fond: inv .č. 720, č. kart. 9, Plány na školní budovu.

¹⁶⁸ *Ukázky vyučování v pracovní škole*. Architektura ČSR, 7, 1948, s. 129.

¹⁶⁹ MEDUNA, Vladimír: *Nová Ostrava*. Architektura ČSR, 9, 1950, s. 259.

zhoršila. Stalo se tomu tak třeba na konci roku 1951, kdy masový rozvoj průmyslu na Ostravsku zapříčinil citelný nedostatek elektrické energie. Přednostní právo na proud samozřejmě dostaly výrobní závody, takže se zbylé instituce a samotní lidé museli uskromnit, jelikož jim byla elektřina po několik hodin denně vypínána. Toto „*hospodárné opatření*“ ovlivnilo i provoz školy, jelikož tyto černé hodinky zasahovaly i do období výuky. Petrolejové lampy a svíčky zajistily alespoň nějaké světlo, ale kvůli modernímu způsobu vytápění škola úplně přišla o jakýkoliv zdroj tepla. Bez přísunu elektrické energie totiž nefungoval pohon roštů v kotlích a ventilátorů a tedy celý systém vytápění. Školní kronika popisuje toto doslova temné období slovy: „*zažili jsme mnoho nepříjemného: zimy, tmy a ztížené přípravy na vyučování.*“¹⁷⁰

14 Okolí školy

Při výstavbě školy se v tomto období kladl velký důraz i na zpracování prostoru, který měl budovu obklopovat a stejně jako u interiéru bylo jeho účelem působit na charakter dítěte po všech stránkách, tedy rozvíjet jeho fyzično i duševno.¹⁷¹ Za velmi důležité odborníci považovali z hlediska výchovy i takový detail jako výhled do krajiny ze školních oken.¹⁷² Z těchto důvodů moderní školy vyžadovaly rozsáhlé zelené plochy, kde byly zřizovány jak okrasné, tak i užitkové zahrady, které společně s trávníkem sloužily jednak k vyvážení hmoty samotné budovy, tak i jako prostor pro „*normální práce, rekreaci, jako protiváha sedavého života školního.*“ Nová škola měla být totiž mnohem více spjata se skutečným světem venku, prim měla hrát jednoduchost a propojení s přírodou.¹⁷³ Za cíl vzdělávacího procesu se už nepokládalo jen čisté nabytí vědomostí, nýbrž také zkušeností, které žactvo získá jen prováděním pokusů, pozorováním, četbou a samozřejmě také fyzickou prací.¹⁷⁴ Povinnost zřídit u škol zahrady sice nařizoval výnos ministerstva školství a osvěty už z roku 1922, jenže se tímto předpisem všechna vzdělávací zařízení neřídila. V roce 1948 jich totiž v Moravskoslezském kraji disponovalo zahradou jen 74,2 %.¹⁷⁵

14.1 Plány na úpravu okolí školy

V kartonu s plány školy se nachází i podrobný návrh na zpracování jejího venkovního prostoru, doplněný podrobným seznamem rostlin a dřevin, které zde měly být po dokončení

---

¹⁷⁰SOKA Frýdek-Místek, fond: Základní škola Vojtěcha Martíňka Brušperk, inv. č. 63, Kronika smíšené (dívčí) měšťanské (střední, základní devítileté) školy Brušperk -/1. a 3. díl/, s. 49.

¹⁷¹ LABOUŤKA, K. J.: Budujeme novou školní budovu. Architektura ČSR, 7, 1948, s. 128.

¹⁷² KOMISE PRO VÝSTAVBU ŠKOL PŘÍ ÚSTŘEDÍ ARCHITEKTŮ V ČECHÁCH: Odpověď na otázku Státního výzkumného ústavu pedagogického J. A. Komenského. Architektura ČSR, 7, 1948, s. 133.

¹⁷³ Ukázky vyučování v pracovní škole. Architektura ČSR, 7, 1948, s. 129.

¹⁷⁴ LABOUŤKA, K. J.: Poznámky k jednotlivým prostorům školy. Architektura ČSR 1948, s. 146.

¹⁷⁵ LABOUŤKA, K. J.: Budujeme novou školní budovu. Architektura ČSR, 7, 1948, s. 131.

výstavby vysazeny. V plánu je zaznačen obrys budovy společně s nákresy některého vybavení, např. jezírka nebo laviček. Každý kus zeleně měl své přesně určené místo, zaznačené plánu číslem, které odkazovalo na legendu ve formě seznamu. *Plán úpravy a osazení pozemků školy* je datován k 1. říjnu 1950 a zhotoven v měřítku 1:200.

Dominantou celého parku se mělo stát jezírko, umístěné uprostřed oválného prostranství před školou tvořeného betonovou dlažbou. Opravdu se nemělo jednat o kašnu či fontánu, ale o živé jezírko s lekníny a asi půlmetrovou hloubkou vody, a dnem tvořeným zeminou a jílem. Přibližně uprostřed jeho plochy se pak měl vytvořit kruhový ostrůvek se sochou. Nikde nebylo specifikováno, jaký objekt nebo osobu měla představovat, v náčrtku vypadá jako velmi minimalistické zpodobnění lidské siluety. Pečlivě umístěné rostlinstvo samozřejmě nesmělo chybět ani na ostrůvku, tady ve formě alpina, tedy miniaturizované skalnaté horské krajiny, v dnešní době spíše známé pod pojmem „skalka“.

Příchozí měla přivést k hlavnímu vchodu působivá javorová alej, lemující po obou stranách deseti japonskými javory, v okrasné části parku se pak měly nacházet jak květiny, tak křoviny, jehličnany nebo listnaté stromy. Plán pamatoval i na lavičky, které měly být umístěny na několika místech vždy po více kusech a v blízkosti listnatého stromu pro poskytnutí stínu. Největší prostor v užitkové zahradě pak měl připadnout mičurinským kroužkům, tedy prostoru pro tehdejší oblíbený experimentální způsob pěstování, v tomto případě hlavně zeleniny a ovoce, které se rozkládalo na ploše přes 1000 metrů.¹⁷⁶ Dále pro praktické vyučování sloužily dva trávníky u příjezdové cesty ke škole. Kvůli zaručení bezpečnosti a klidu pro výuku totiž cesta pro motorová vozidla zásobování byla projektována ne ze strany okrasného parku s alejí, ale ze strany druhé u tělocvičny, kde byl vytvořen jednoduchý dvůr, také vydlážděný betonovými čtverci, a přesně v ose s hlavním vstupem.

Počet druhů a odrůd, které měly být ve školní zahradě vysázeny je dosti vyčerpávající, proto uvedu jen několik příkladů pro představu. V počtu nejvíce kusů z kategorie stromů se měl pořídit Topol sloupovitý, jelikož měl lemovat všechny vnější komunikace kolem školy. Výsledný dojem měl působit rozmanitě, takže se v parku měly nacházet i duby, jasany, lípy nebo vrby, z keřů namátkou šeřík, zlatý déšť, jalovec a z jehličnanů třeba modřín nebo jedle. Chybět samozřejmě nesměly ani květiny jako růže nebo azalky.

Bohužel naprostá většina nápadů z tohoto plánu zůstalo kvůli nedostatku financí jen na papíře, třeba výstavba samotné příjezdové cesty byla dokončena až v roce 1953.

---

¹⁷⁶ SOkA Frýdek-Místek, fond: Základní škola Vojtěcha Martíňka Brušperk, inv. č. 63, Kronika smíšené (dívčí) měšťanské (střední, základní devítileté) školy Brušperk -/1. a 3. díl/, s. 49.

14.2 Průběh prací na okolí školy a jejich výsledek

K vytváření venkovního prostoru v bezprostřední blízkosti školy došlo až později. V dokumentaci k Akci 5M vidíme, že teprve v roce 1953 mělo dojít k zřízení chodníků a cest a také úpravě všech ploch včetně hlavního prostranství před školou s vztyčením praporových stožárů. Toto zahrnovalo sazení stromků a keřů, osetí trávou spolu se zásahy do terénu. Celkový náklad vycházel na 30 000 Kčs, např. jen travní semeno stálo 3 500 Kčs, stejně tak stromky a keře. Hodnota díla pak byla vypočtena na 724 665 Kčs, pro ukázkou se tato suma skládala z výsadby 500 ks keřů za 25 500 Kčs, nejvyšší položkou se stalo vyšetí trávníku v ceně 312 000 Kčs, jelikož školní park se rozprostíral na 12 000 m².

Harmonogram postupu stanovoval provést nejdříve během března a dubna terénní práce společně s výsadbou dřevin. V průběhu letních a podzimních měsíců pak přišlo na řadu osetí trávními semeny, vytvoření chodníků a cest a osazení praporových stěžňů. Na dokončení všeho výše zmíněného mělo stačit 1 700 hodin, z toho za 300 vznikal pracovníkům nárok na peněžní odměnu.¹⁷⁷ Těchto prací se opět v rámci brigád účastnili o prázdninách místní učitelé, kteří zdarma odpracovali 1242 hodin, připojily se k nim i také starší děti, které jich zvládly 805.¹⁷⁸

Z praktického hlediska se dá za nejdůležitější výsledek této aktivity označit postavení příjezdové silnice ke škole. O uskutečnění této věci se jednalo již notný čas, např. na půdě pléna v říjnu 1951 Bohuslav Petlach, který argumentoval úsporou ve výdajích na školství, protože doprava hlavně uhlí, ale i jiných surovin a zboží, do školy vyšla při absenci přístupové cesty draho. Všechny přítomné poté vyzval, aby se zúčastnili prací na výstavbě této komunikace, než napadne sníh.¹⁷⁹ Na velmi špatný stav přístupu a neexistenci silnice pro vozidla si stěžovali o měsíc později na stejném místě i zástupci zde umístěné vysoké školy slovy, že MNV v Brušperku sice již slíbil, že zřídí „*pořádnou cestu ze štěrku a škváry*“, se dosud tímto směrem nic neposunulo vpřed.¹⁸⁰

15 Reakce, které školní budova vyvolala

Novou budovu školy po jejím dokončení navštívilo množství komisí a delegací. Některé přišly za účelem kontroly či hospitace, do této kategorie můžeme zařadit tu z 24. ledna 1950, které se účastní národní výbor společně se školským referentem, čtyřmi inspektory a konečně

---

¹⁷⁷ SOkA Frýdek-Místek, fond: Městský národní výbor Brušperk, inv. č. 157, typ evidenční jednotky: karton, Akce „5M“ na zvelebování obcí a okresů – plány a vyhodnocení.

¹⁷⁸ SOkA Frýdek-Místek, fond: Základní škola Vojtěcha Martíčka Brušperk, inv. č. 63, Kronika smíšené (dívčí) měšťanské (střední, základní devítileté) školy Brušperk -/1. a 3. díl/, Brušperk, s. 52.

¹⁷⁹ SOkA Frýdek-Místek, fond: Městský národní výbor Brušperk, inv. č. 91, typ evid. jednotky: karton, Zápisy ze schůzí pléna, 30. 10. 1951.

¹⁸⁰ Archiv VŠB, fond: Vysoká škola technická.

dvaceti šesti řediteli, kteří vyjádřili nejen nadšení nad úrovní žákovských dovedností, ale také architekturou školní budovy. Vlivem této události se brušperská škola stala měřítkem pro hodnocení jiných a také „zkušebním střediskem pro nové pedagogicko-didaktické myšlenky a způsoby práce v socialistické škole.“¹⁸¹

Občasnou přítomnost školních inspektorů ve školách lze těžko považovat za překvapivou, ale když se jich najednou z Prahy přijede do malého lašského městečka dvacet jedna jen proto, aby si prohlédli zdejší školu, už to asi o něčem vypovídá.¹⁸² Brušperská škola očividně slavila u inspektorů úspěchy, ten okresní ji dokonce zhodnotil jako tu úplně nejlepší ve svém obvodu.¹⁸³ Na vlastní oči se podívat se přišel i zdejší významný rodák, profesí spisovatel a básník Vojtěch Martínek.¹⁸⁴

Bohuslav Petlach, ředitel brušperské školy a zároveň tělovýchovný a kulturní referent, při setkání MNV s občany popsal školu jako jednu z nejmodernějších staveb v celém státě. Také využil příležitosti a poděkoval všem obyvatelům Brušperka a jmenovitě Vladimíru Chamrádovi, za jejich vynaložené úsilí dosáhnout co nejdřívějšího uskutečnění její výstavby. Další část jeho řeči možná ukazuje, že ne úplně každému se vzhled nové školy zamlouval – „Někdo snad řekne, že taková budova se pro Brušperk nehodí, že by stačila škola jednodušší.“ Takovéto smýšlení považuje za nesprávné, ne kvůli architektonickým kvalitám objektu, ale budoucnost města. Do popředí totiž staví nutnost bez přestání Brušperk rozšiřovat, jelikož si z nějakého důvodu bojí, že ho jinak předčí mnohé vesnice.¹⁸⁵

Školní hřiště

Na příkladu hřiště u školy lze hezky vykreslit, jak se politická situace v poválečném období pomalu měnila. Nejdříve v srpnu 1947 jeden z členů brušperského MNV žádá, aby se pamatovalo na vykoupení hřiště, protože podle nového nařízení muselo město poskytnout vhodné hřiště svazu brannosti. Kromě tohoto určení by sloužilo i všem dalším zájemcům a po dokončení výstavby školy především tamními žactvu.¹⁸⁶ Toto hřiště se nacházelo v majetku tělocvičné jednoty Orel, která ho koupila od farního úřadu v Brušperku. O měsíc později už

---

¹⁸¹ SOkA Frýdek-Místek, fond: Základní škola Vojtěcha Martínka Brušperk, inv. č. 63, Kronika smíšené (dívčí) měšťanské (střední, základní devítileté) školy Brušperk -/1. a 3. díl/, s. 49.

¹⁸² Tamtéž, s. 50.

¹⁸³ Tamtéž, s. 51.

¹⁸⁴ Tamtéž, s. 53.

¹⁸⁵ SOkA Frýdek-Místek, fond: Městský národní výbor Brušperk, inv. č. 91, typ evid. jednotky: karton, Zápisy ze schůzí pléna, 10. 12. 1950.

¹⁸⁶ Tamtéž, 23.8.194.

místní Sportovní klub přichází na pléno MNV s požadavkem „*aby se MNV přičinil*“ a hřiště připadlo obci, jež by ho pak pronajímala, nebo zdarma poskytoval k užití spolčům.¹⁸⁷

Mezi členy MNV v této otázce dokonce vypukla roztržka, hlavně ve vztahu k výroku Františka Janáčka ve znění „*kdo by s tímto souhlasil, je kolaborant*“. Vladimír Chamrád se při návštěvě delegace MNV Brušperk vyslovil pro vyvlastnění daného hřiště ve prospěch města Brušperk s odůvodněním, že ho potřebuje pro školu. Což se vzhledem k jeho politickému přesvědčení nedá považovat za překvapivý názor. Nejdříve však radí s Orlem jednat o odstoupení, ale v případě, že projeví svůj nesouhlas, má se přistoupit k zahájení vyvlastňovacího řízení. K vyvlastnění mohlo dojít v souladu s řádným zákonem v rámci dvouletky a s tímto návrhem souhlasilo 22 z 29 zúčastněných členů.¹⁸⁸

Tělovýchovná jednota Orel se postavila k odprodeji hřiště městu záporně¹⁸⁹, jenže v tuto chvíli už stál rok 1948 za dveřmi, za další čas došlo z usnesení akčního výboru o odvolání MNV a nahrazení většiny předúnorových členů novými. TJ Orel bylo hřiště odebráno a dáno pod správu MNV, který ho dále bezplatně poskytl SK Brušperk k užívání.¹⁹⁰ Tímto zdejší vlna vyvlastňování pozemků neskončila, návrhu Bohuslava Petlacha na zajištění všech farních pozemků se dostalo schválení všemi hlasy. Tak se MNV usnesl vyvlastnit všechny parcely, u kterých tak dle tiskových správ mohl postupovat.¹⁹¹

16 Neuskutečněné požadavky

Budova nové brušperské školy se bez pochyby dá označit za velmi povedenou, moderní a nadčasovou. Poskytla učitelům i žákům velkorysé prostředí k jejich práci, dostatečné vzdálené od ruchu centra města, který by mohl proces výuky narušit. Zdálo by se, že více se v realitě dobovému ideálu školy snad již více přiblížit nedalo, jenže úplně všechny požadavky na její vybavení se navzdory snaze přece jen nepodařilo prosadit a zrealizovat.

Asi největším „nesplněným snem“ se ukázalo zřízení bytů pro učitele. Správa měšťanské i obecné školy nejednou vedení města připomínala, aby se při zamýšlené stavbě škol nezapomnělo na výstavbu bytů pro správce škol a samozřejmě také pedagogy. K jejich postavení bylo navrženo využít zbytek pozemku, který se nevyužije přímo pro školní budovu. Jenže hlavní překážkou k splnění tohoto jistě praktického a odůvodněného požadavku se opět ukázalo získání potřebných finančních prostředků. Předseda MNV se snažil uklidnit situaci

---

¹⁸⁷ Tamtéž, 22. 9. 1947.

¹⁸⁸ SOkA Frýdek-Místek, fond: Městský národní výbor Brušperk, inv. č. 91, typ evid. jednotky: karton, Zápisy ze schůzí pléna, 13. 10. 1947.

¹⁸⁹ Tamtéž, 22. 11. 1947.

¹⁹⁰ Tamtéž, 1. 3. 1948.

¹⁹¹ Tamtéž, 15. 7. 1948.

prohlášením, že po uvolnění vázaných vkladů se snad stavební ruch na poli obytných domů zvýší a tak nebude nutno stavět speciální bytový dům pro učitele, protože se do doby dokončení stavby školy dojde k vyprázdnění jednoho z obecních domů, příhodně stojícího v bezprostřední blízkosti projektovaných škol. Samozřejmě také padl návrh zjistit, jaký názor na tuto věc zastává Vladimír Chamrád.¹⁹² Dle školní kroniky byla otázka učitelských bytů „*prý takticky*“ vzata z programu,¹⁹³ jenže MNV Brušperk vnímal zájem vedení škol jako opodstatněný, jiné stavby pouze dostaly vyšší prioritu. V dotazníku zjišťující stavební a investiční požadavky v rámci pětiletky totiž zařadil postavení domu pro učitele se svobodárnou jako devátý nejpotřebnější bod z celkových patnácti s odhadovanou cenou tří milionů.¹⁹⁴

Proč byla výstavba bydlení pro učitele vnímána s takovou mírou důležitosti až naléhavosti? Ve městě totiž panoval extrémní nedostatek bytů. Alois Nevlud se tak ze své funkce bytového referenta pravidelně dostával do velmi nezáviděníhodné pozice a často si na svůj úděl během schůzí pléna MNV stěžoval, např. slovy: "*problémy v přidělování bytů jsou stále stejné a zákroky, které učiní, nejsou bez křiku i bez nadávek.*"¹⁹⁵ či „*lidé nemají pochopení pro druhé a nechtějí uznat, že každý chce bydlet jako člověk*“¹⁹⁶. V prosinci roku 1947 jeho frustrace dosáhla takové míry, že zažádal o uvolnění z této funkce. Marně.¹⁹⁷ Neuspokojivou bytovou situaci se snažilo město využít jako další motivace pro občany, aby si splnili svou pracovní povinnost na stavbě školy. Ti, kteří tak neučinili, totiž čelili okamžitému zamítnutí žádosti o přidělení bytu.¹⁹⁸ Samotné Ministerstva školství a osvěty vydalo 29. srpna 1945 výnos, který stanovil jako povinné zřizovat při výstavbě nových škol byty, jak pro ženaté, tak i svobodné učitele. Podobně hovořil i paragraf číslo 66 základního školského zákona.¹⁹⁹

Krátce zmíním ještě dvě další neuskutečněné záležitosti týkající se školní budovy, začnu Václavem Máchou, který už v lednu 1947 přišel s podnikatelským záměrem zřídit si prodejnu školních potřeb v blízkosti nové školní budovy a jelikož se jednalo o parcelu v majetku města, požádal MNV jestli by mu potřebný kus pozemku neodprodalo. Tato žádost však byla plénem odložena jako předčasná²⁰⁰ a nejspíše vzhledem ke změnám následujících po únoru 1948

---

¹⁹² Tamtéž, 17. 10. 1946.

¹⁹³ SOkA Frýdek-Místek, fond: Základní škola Vojtěcha Martíčka Brušperk, inv. č. 63, Kronika smíšené (dívčí) měšťanské (střední, základní devítileté) školy Brušperk -/1. a 3. díl/, Brušperk, s. 39.

¹⁹⁴ SOkA Frýdek-Místek, fond: Městský národní výbor Brušperk, inv. č. 91, typ evid. jednotky: karton, Zápisy ze schůzí pléna, 6. 1. 1948.

¹⁹⁵ Tamtéž, 15. 7. 1948.

¹⁹⁶ Tamtéž, 21. 12. 1948.

¹⁹⁷ Tamtéž, 21. 12. 1948.

¹⁹⁸ Tamtéž, 15. 7. 1948.

¹⁹⁹ LABOŮTKA, K. J.: Poznámky k jednotlivým prostorům školy. Architektura ČSR 1948, s. 146.

²⁰⁰ SOkA Frýdek-Místek, fond: Městský národní výbor Brušperk, inv. č. 91, typ evid. jednotky: karton, Zápisy ze schůzí pléna, 17. 1. 1947.

k realizaci tohoto projektu nikdy nedošlo. Postavit se nepodařilo ani pomník na památku zemřelých v koncentračních táborech a popravených, který také měl být umístěn někde ve venkovním areálu školy.²⁰¹

17 Závěr

Tuto práci jsem začala psát, abych alespoň trochu blíže pomohla přiblížit budovu brušperské školy, která mě svým odlišným vzhledem fascinovala už od dětství, veřejnosti. Velkou inspirací mi také byla architektonická procházka Brušperkem v loňském roce pod vedením Martina Strakoše a rekce další účastníků této přednášky v terénu o nejvýznamnějších stavbách tohoto města. Problematiku výstavby školy, spíše než život v ní, jsem zvolila z důvodu, že se toto období dá mnohem lépe časově ohraničit a nehrozí tak velké sklouznutí mimo téma, jelikož slovo „stavba“ jednak znamená proces od prvního kopnutí do země po první otevření dveří, ale také je to podstatné jméno, nesoucí význam velmi podobný „budově“. Co tato práce může přinést nového? Bude to detailní popis procesu výstavby školy, v poválečném období, která vznikla na pomezí tak neskutečně odlišných světů, dob jako je funkcionalismu a socialistický realismus.

Začala jsem představením architektů, kteří škole vtiskli její charakter, dále jsem se věnovala hledání uspokojivé odpovědi na otázku, proč při výběru projektanta budovy padla volba okamžitě na Vladimíra Chamráda, o zakázku se sice ucházela ještě jedna architektonická kancelář, konkrétně bratří Šlapetů, ale jejich nabídce vlastně nikdo moc nevěnoval pozornost. Samozřejmě muselo dojít k schválení inženýra Chamráda pro tuto funkci prostřednictvím hlasování pléna, to ale rozhodlo jako jeden muž a nikdo, ať z řad jeho členů ani mimo ně, nevznesl námitku. Příčina tak velkého projevu důvěry jistě nebyla jen jedna, spíše se jednalo o kombinaci osobních kvalit tohoto architekta s událostmi, které hrály v jeho prospěch. Narodil se v Brušperku, pomáhal vytvářet místní kulturní dění, projevil odvalu, když se i po dvouletém věznění v koncentračním táboře vrhl na dráhu partyzána bojujícího za svobodu svého národa a také disponoval potřebnou autoritou a sebedůvěrou. I když vytvořil „jen“ ideový plán školy, tak byl mnohdy uváděn jako její jediný architekt, což vzhledem k objemu práce, který musel věnovat této zakázce jeho jmenovec Meduna, trochu zavání glorifikací.

V dalších kapitolách jsem zkoumala důvody vedoucí k realizaci stavby nové školní budovy zrovna v tomto období, když o její uskutečnění usilovalo město a jeho obyvatelé poměrně delší dobu. Za ten hlavní se dá považovat po všech stránkách už opravdu neúnosný

---

²⁰¹ Tamtéž, 16. 3. 1946.

stav dosavadní školy. Město si nemohlo dovolit nechat situaci dojít až k uzavření školy a jelikož tato eventualita v docela krátkém časovém horizontu bez přehánění hrozila, vynaložilo ohromné úsilí, aby takovéto potupě a katastrofě v jenom zabránilo.

V další části jsem se proto blíže věnovala vyjednávání o stavbě a pak jejímu samotnému průběhu, stejně tak plánům, podle kterých byla provedena. Snažila jsem se postavit vedle sebe ideální školu, jak ji prezentoval v období let 1948-1950 časopis Architektura ČSR, s realitou ve formě brušperské školy. V naprosté většině případů návrh inženýrů Chamráda a Meduny přesně opisoval daná doporučení, našlo se jen několik málo výjimek. Jiří Bláha ve svém příspěvku k plánování školní výstavby v daném období napsal, že kvůli omezeným možnostem se nebudou moci delší dobu stavět školy podle odborníky sestavených stavebních programů z dílny Výzkumného ústavu pedagogického. V dané situaci se dle něj mohlo postavit buď pár „vzorových přepychových škol“ nebo velký počet obyčejných nových tříd a ta druhá možnost logicky musela dostat přednost.²⁰² Brušperská škola však perfektně pasuje do té první „exkluzivní“ kategorie, otázkou asi navždy zůstane, jakým způsobem a proč se zrovna tomuto projektu podařilo proklouznout plánované ekonomické výstavbě.

Touto prací často rezonovalo slovo „solidarita“, ať už bylo vyřčeno, nebo ne. Na získání dostatku finančních prostředků pro stavbu se pořádaly různé sbírky, plesy a jiné projevy benefice. Lidé darovali peníze i zcela anonymně nebo bezděčně nabídli přiložit ruku k dílu. Jenže na druhé straně zde probíhala i solidarita nucená, ať už prostřednictvím pracovní povinnosti pro občany, nebo donucování do přispívání s výhružkou, co za nepřijemnosti vás může potkat, pokud nebudete štedrým. Nutno podotknout, že některé metody z tohoto gardu navrhovali obyvatelé Brušperka sami od sebe na schůzích pléna brušperského MNV.

Dotkla jsem se stručně i historie Vysoké školy v Brušperku, protože se mi zdála neoddělitelná od dějin budovy, v jejímž jižním křídle dva roky provizorně fungovala. Toto umístění totiž způsobilo, že se musela upravit i plánovaná dispozice stavby, např. přeměněním prostoru pro šatny žáků v ložnice pro studenty VŠ, nebo divácké zázemí školního sálu na byt pro správce internátu. Provázanost těchto dvou institucí jde asi nejlépe vidět na příběhu Josefa Miláta. V archivu VŠB jsem narazila na jeho dopis z 28. srpna 1950, ve kterém vedení vysoké školy prosí o místo domovníka v Brušperku. Ve své žádosti uvádí, že v roce 1947 pracoval dobrovolně a bezplatně na stavbě zdejší školní budovy, když byl při výkopu základů zasypan. V tento okamžik se z něj stal ze 75% invalida. Dovolím si připojit úryvek z jeho dopisu: „*Jsem ženat, mám dvě děti a rád bych se ještě uplatnil při práci, kterou mohu zastávat. Přijetím do*

---

²⁰² BLÁHA, Jiří: *Plánování školské výstavby*. In: HÝL, Vladimír (ed.): *Budování školství ostravského kraje*, s. 40.

*služby domovníka byla by podstatně zvýšena úroveň mé rodiny a já bych se stal opět platným členem lidské společnosti.*²⁰³

Jedna z věcí, která mě při zkoumání procesu stavby školy napadla, se týkala toho, jestli místní lidé budovu přijali, přece jen se jednalo (a stále jedná) o maloměsto²⁰⁴ a i na dnešní mnohem uvolněnější poměry než ty, které vládly v 50. letech minulého století, jedinečnou stavbu. Při čtení jedné knihy mi v hlavě utkvěla věta „*Praktičnost a funkčnost nám vždy byla bližší než okázalost*“ Upřednostňování jednoduchosti se dá stanovit jako jedna z příčin, proč si Češi tak oblíbili funkcionalismus.²⁰⁵ Místní škola byla skvělým příkladem pozdního funkcionalismu, takže na základě této extrémně zjednodušené úvahy by se v ni všichni příslušníci našeho národa měli cítit jako ryby ve vodě. Bohužel však na tuto otázku nedokáží dosti kvalitativně odpovědět, jelikož se mi podařilo shromáždit jen malé až miniaturní střípky toho, jak lidé v dané době stavbu vnímali a jak na ně působila. Jedním z nich byla vzpomínka Jaroslavy Neuwirthové, o kterou se podělila během oslav uspořádaných k příležitosti uplynutí padesáti let od zahájení výuky v nové škole. Patřila totiž mezi první žáky, kteří ji navštěvovali a během procesu stěhování tak společně se svými spolužáky a paní učitelkou připravovala novou třídu k vyučování, které popsala slovy: „*Čistili parkety a úzkostlivě hlídali jejich hladký, lesklý povrch.*“ Děti se tak moc se bály, že by tu krásu nechtěně poškodily, že přezůvky raději nechávaly na chodbě a ve třídách byly bosy.²⁰⁶

V úvodu publikace *Obrázky z dějin brušperského školství* její autor Jaroslav Kunz píše: „*novější historie škol není zatím zpracována, a tak se mohlo stát, že čtyřicetiletý provoz v „nové“ brušperské škole zůstal opomenut.*“²⁰⁷ V závěru pak ještě doplnil, jak by bylo záslužné, kdyby některý z pamětníků popsal historii zdejšího školství v časovém období od roku 1948 po současnost. Uplynulo sedmáct let od vydání těchto slov, ale bohužel se jeho přání nevyplnilo. V této práci jsem se věnovala úplnému prvopočátku této budovy, tedy proč, kdy, za jakých okolností vznikla a jak si můžeme představit, že vypadal její interiér, exteriér a okolí. Snad se mi podařilo vytvořit výchozí bod ke zpracování novějších dějin brušperského školství, jak si to pedagog a bývalý starosta města přál.

---

²⁰³ Archiv VŠB, fond: Vysoká škola technická.

²⁰⁴ „*Brušperk je vsutku město zvláštní, v mnoha směrech zcela atypické, a sami Brušperáci jsou kapitolou, o které se povídají hotové legendy.*“ PROKOP, Radim: *Město, kde se zastavil čas*, s. 1.

²⁰⁵ BURIANOVÁ Miroslava: *Móda v ulicích protektorátu*. Praha 2013, s. 42.

²⁰⁶ *Ohlédnutí za uplynulým měsícem*. Brušperský zpravodaj, 2001, č. 1, s. 5.

²⁰⁷ KUNZ, Jaroslav: *Obrázky z dějin brušperského školství*, s. 3.

18 Seznam použitých pramenů a literatury

18.1 Archivní prameny

18.1.1 Státní okresní archiv Frýdek-Místek

fond: Archiv města Brušperk.

fond: Městský národní výbor Brušperk.

fond: Základní škola Vojtěcha Martínka Brušperk.

18.1.2 Archiv Vysoké školy báňské

Fond: Vysoká škola technická.

18.2 Literatura a publikované prameny

BAJGAR, Zdeněk: *Zázraky lidské solidarity akce budujeme Slezsko*. Česko²⁰⁸ 2015.

BARTEK, František a kol.: *Vladimír Meduna – architekt a urbanista*. Brno 1984.²⁰⁹

BLÁHA, Jiří: *Plánování školské výstavby*. In: HÝL, Vladimír (ed.): *Budování školství ostravského kraje*. Ostrava 1949, s. 36–43.

BURIANOVÁ Miroslava: *Móda v ulicích protektorátu*. Praha 2013.

DOKOUPIL, Lumír a kol.: *Brušperk. Město nikoliv nejmenší*. Ostrava 1969.

Fakulta strojní a elektrotechnická VŠB v Ostravě, vydáno k 40. výročí založení, Ostrava 1990.

HÝL, Vladimír: *Národní a střední školy*. In: *Budování školství ostravského kraje* s. 46–59.

JUŘÁK, Petr: *Brušperk. Nahlédnutí do historie města*. Brušperk 2009.

JUŘÁK, Petr: *Brušperské proměny*. Brušperk 2009.

KOMISE PRO VÝSTAVBU ŠKOL PŘI ÚSTŘEDÍ ARCHITEKTŮ V ČECHÁCH: *Odpověď na otázky Státního výzkumného ústavu pedagogického J. A. Komenského*. *Architektura ČSR*, 7, 1948, s. 133–142.

LABOŮŤKA, K. J: *Budujeme novou školní budovu*. *Architektura ČSR*, 7, 1948, s. 127–132.

LABOŮŤKA, K. J: *Poznámky k jednotlivým prostorům školy*. *Architektura ČSR*, 7, 1948, s. 144–146.

MEDUNA, Vladimír: *Nová Ostrava*. *Architektura ČSR*, 10, 1951, s. 259–264.

Ohlédnutí za uplynulým měsícem. *Brušperský zpravodaj*, 2001 č. 1, s. 5–6.

Pamětní spis vydaný u příležitosti 30. výročí založení fakulty strojní a elektrotechnické Vysoké školy báňské v Ostravě, Ostrava 1980.²¹⁰

---

²⁰⁸ Přesné místo vydání není uvedeno.

²⁰⁹ Nestránkováno.

²¹⁰ Nestránkováno.

PROKOP, Radim: *Město, kde se zastavil čas*. Těšínsko, 37, 1994, č. 3, s. 1–5.

STRAKOŠ, Martin: *Nová Ostrava a její satelity: kapitoly z dějin architektury 30.–50. let 20. století*. Ostrava 2010.

STRAKOŠ, Martin: *Průvodce architekturou Ostravy*. Ostrava 2009.

Ukázky vyučování v pracovní škole. Architektura ČSR, 7, 1948, s. 127–132.²¹¹

19 Abstrakt

Téma práce je výstavba nové budovy školy v Brušperku, kdy v jednotlivých kapitolách na základě archivních dokumentů a literatury postupně detailně rozebírám jednotlivé aspekty a milníky tohoto procesu. Ten začal v roce 1945 zahájením diskuzí na toto téma na plénu MNV, samotná stavba pak probíhala v rozmezí let 1947 až 1951.

20 Abstract

This thesis focuses on the process of construction of a new school building in Brušperk. The main aim is to describe it in more detail on the basis of archival documents and literature. First mentions about the importance of building the new school can be found in the records of the local municipal government in 1945, right after the end of the Second World War. However, the actual process of construction began two years later and was finished in 1951.

---

²¹¹ Autor neuveden.

21 Obrazová příloha

Obr. 1: Budova brušperské školy v období těsně po její dostavbě v 50. letech 20. století.

Zdroj: JUŘÁK, Petr: *Brušperské proměny*. Brušperk 2009, s. 92.

Obr. 2: Pohled na průčelí brušperské školy s alejí v 60. letech 20. století

Zdroj: JUŘÁK, Petr: *Brušperské proměny*. Brušperk 2009, s. 93.

Obr. 3: Oslavy 700. výročí založení města se uskutečnily ve školním parku 6. 7. 1969.

Zdroj: SOkA Frýdek – Místek, fond: Sběrka obrazového a fotografického materiálu Státního okresního archivu Frýdek – Místek, neinventarizováno, signatura: F075/067.

